

Møte for lukkede dører, Stortinget 30. januar 1924

Møte for lukkede dører i Stortinget
den 30. januar 1924 kl. 10.00.

Præsident: Lykke.

Dagsorden:

Meddelse fra utenriksministeren angaaende forskjellige utenrikspolitiske spørsmål.

Præsidenten: Møtet er sat for lukkede døre, og præsidenten gaar ut fra, at han har Stortingets samtykke til, at det er skedd.

Præsidenten foreslaar, at regjeringens medlemmer og de i forretningsordenes § 53 nævnte funktionærer i Stortinget og likeledes utenriksraaden faar adgang til møtet. - Ingen har uttalt sig mot dette, og det ansees vedtat.

Utenriksminister Michelet: Jeg faar lov til at forutskikke den bemerkning, at det var regjeringens hensigt, straks Stortinget kom sammen, at gi en oversigt over de forskjellige utenrikspolitiske spørsmål, som for tiden beskjæftiger regjeringen, og da særlig utenriksdepartementet. Paa grund av forskjellige forhold, særlig Grønlandsforhandlingernes langvarighet, har det ikke kunnet ske før nu. Jeg vil ogsaa faa lov til i denne forbindelse at si, at det jeg her kommer til at anføre, er søkt gjort saa nøgternt referatmæssig som mulig, kun med endel supplerende forklaringer her og der.

Jeg begynner med Rusland. Den 26. september ifjor lot vi chefen for vor delegation i Moskva overbringe den russiske regjering en promemoria, hvori vi erklærte, at vi var villige til at rette en officiel henvendelse til signatarmagterne i Spitsbergen-traktaten om adgang for Sovjet-Rusland til at slutte sig til traktaten, en traktat, det ikke hadde underskrevet, og som ikke var forelagt det. Vi forespurte, hvorledes sovjetregjeringen stillet sig til dette, og om den maatte være villig til at akseptere en saadan ordning. Jeg mener, at dette forslag var i begge parters interesse. Det gaar altsaa ut paa, at vi skulde gjøre en henvendelse til England, Frankrike, Amerika og alle de øvrige land, som har undertegnet Spitsbergen-traktaten med forespørsel om, hvorvidt ikke ogsaa Sovjet-Rusland kunde faa anledning til at undertegne den; men vi maatte paa forhaand ha sikret os sovjets samtykke til det. Jeg mener som sagt at et saadant skridt var i begge de to landes interesse. Ruslands økonomiske interesser paa Spitsbergen er, saavidt jeg kan forstaa, i dette øieblikk ikke meget store, og de interesser, det maatte ha, er søkt varetat i Spitsbergen-traktaten saa godt, som det overhodet var mulig. Imidlertid er det jo ganske klart, at det for Norge under alle omstændigheter har sin store interesse og sin værdi at faa Rusland, som den store Ishavsmagt det er, med, faa dets tilslutning til traktaten og derved Norges suveranitet over Spitsbergen helt ut anerkjendt, helt ut regulert, fast bragt i orden. Jeg gaar ut fra, naar jeg sier dette, at vi ikke vil faa synderlige vanskeligheter med

Tyskland. For Sovjet-Ruslands vedkommende hadde forslaget den interesse, den betydning, at det, om dette gik i orden, blev rykket - om jeg saa maa si - Europa nærmere, kom i nærmere kontakt med de øvrige land, noget, som selvfølgelig for dets vedkommende ikke kunde være uten interesse. Og det er videre klart, at skulde Norge her støte paa nogen vanskeligheter overfor de øvrige signatarmagter, vilde vi faa en større frihet i forholdet til en eventuel anerkjendelse av Rusland.

Promemoriaen blev besvart 7. november, 1 1/2 maaned bakefter. Jeg refererer ikke noten i sin helhet, kun det, jeg synes er det væsentlige av den.

Der uttales her: "Forbundets regjering har aldrig tvilet på de gode følelser som altid har besjælet den Kgl. Regjering overfor Russlands interesser på Spitsbergen. Det er også med stor velvilje at den har behandlet den Kgl. Regjerings forslag om å opnå fra Signatarmaktene adgang for Russland til å slutte sig til Spitsbergentraktaten. Forinnen den endelig uttaler sig om det initiativ som den Kgl. Regjering eventuelt vil ta overfor Parisertraktatens Signatarmakter ønsker Forbundets regjering imidlertid å erfare om den Kgl. Regjering samtidig med ordningen av en så viktig politisk sak som Spitsbergenspørsmålet også tar i betraktning drøftelsen av de andre politiske spørsmål som hittil har berodd mellem de to regjeringer." Et svar som er holdt - som man vil se - i en meget velvillig tone.

Denne note blev besvaret fra norsk side den 8de januar, altsaa to maaneder bakefter. Grundene til at svaret ikke kom tidligere, er væsentlig to: Den ene at chefen for den herværende russiske delegation ønsket at reise til Rusland, og vi blev enige om at der intet svar skulde avgis saalænge vedkommende var borte. Dernæst blev svaret selvfølgelig forsinket ved indtrædelsen av juleferien med de fravær fra byen, som den saa ofte fører med sig. I vort svar heter det bl.a.: "Den norske regjering går efter det foreliggende ut fra at der fra russisk side ikke vil bli reist innsigelse i anledning av den i Paris 9. februar 1920 undertegnede traktat angående Spitsbergen med den til samme sluttede bergverksordning, og er på sin side derfor villig til å inntre i forhandlinger med S.S.S.R. om ordning også av samtlige andre spørsmål - økonomiske som politiske - som ennu ikke er løst. Derunder godtgjørelse for tap som nordmenn har lidt som følge av de politiske omveltninger i Russland. Den Kgl. Regjering antar at tiden da også vil være inne til optagelse av forhandlinger om avsluttelse mellem de 2 land av en formelig handels- og sjøfartstraktat til fremme av det gode forhold mellem landene og befordring av deres gjensidige interesser."

Der er altsaa i denne note uttrykkelig pekt paa de krav som nordmænd maatte ha i anledning av de omveltninger som har fundet sted i Rusland. Disse krav har været behandlet av en kommission, hvortil den norske stat har bidraget med penger. Den er paa det nærmeste færdig med sit arbeide. Den har ialfald saa megen oversigt over situationen, at formanden har erklært at man kan si at kravene andrar til ca. 130 millioner kroner, fordelt paa vel 300 fordringshavere. De 130 millioner kroner er pr. lste januar 1918, paa en tid da den norske krone

stod temmelig høit - omtrent i pari. Omgjort efter dagens kurser blir det altsaa noget mere. Kravene er tildels meget uensartede. Der er krav fra banker, som har kjøpt russiske statsobligationer for at ha let realisable værdier i utlandet, som de kunde inddra i paakommende tilfælde. Der er krav fra folk som har handlet med den russiske stat, den tidligere russiske regjering. Der er en enkelt mand, som saavidt jeg husker - jeg sier det med noget forbehold, men jeg tror temmelig sikkert at jeg ikke tar feil - har solgt til den russiske regjering for 8 a 9 millioner kroner. Han er nu ganske ruinert, og den bank som har forstrukket ham med penger, er insolvent. Med 40 a 50 pct. av sit anmeldte tilgodehavende vil manden klare sig og vedkommende bank være ovenpaa. Der er norske borgere som har bosat sig i Rusland, etablert sig der, som har mistet sit. Der er andre som har sat penger i russiske foretagender. Der var jo en tid, som præsidenten vil erindre, at vi hadde penger nok i dette land. Vi kunde ikke finde anvendelse for dem inden rikets grænser; vi maatte ty til utlandet med dem for at faa dem rigtig fordelagtig, solid og godt anbragt. - Der er visselig ogsaa enkelte jobbeposter - jeg hadde mest lyst til at si jobsposter - inde iblandt. Men kommissionen har ialfald søkt at holde borte, saa meget den har kunnet, alt som heter svindel.

Den herværende russiske delegation svarte i note av 24de januar, at den "er lykkelig over den imøtekommende mottagelse, som den kgl. regjering har git de forhandlingstilbud, som blev fremsat i dens verbalnote av 7. november sidstleden vedrørende ordningen av alle de politiske og økonomiske spørsmal mellem de to regjeringer, som endnu er uavgjort. Idet man bemerker, at der i det kgl. departements verbalnote er reist spørsmal om at tilstaa erstatning til de norske undersaatte, som har lidt tap ved den russiske revolution (uagtet forbundets regjering ikke har ophørt at fremsætte uttrykkelige reservationer angaaende dette spørsmal) haaber den befuldmægtigede repræsentation at kunne uttale sig principielt om alle de andre punkter, som er omhandlet i nævnte note, saasnart det kgl. departement vil ha gjort den bekjendt med samtlige de spørsmal, som den venter ordnet ved de nu paagaende forhandlinger."

Sakens stilling i øieblikket er denne, at utenriksdepartementet har utarbeidet et forslag til overenskomst med Sovjet-Rusland, et forslag til overenskomst med en de jure-ankjendelse for øie, en overenskomst hvor de norske interesser er søkt tilgodeset saa langt som vi mener at de bør tilgodesees. Dette forslag er sendt omkring til de øvrige departementer til uttalelse. Vi har endnu ikke faat svar fra samtlige de øvrige departementer; jeg haaber det kan komme saa tidlig, at det kan bli sendt kanskje idag, kanskje imorgen, saa faar vi se de motbemerkninger, som Sovjet maatte ha at gjøre. Det er stillingen idag.

Jeg gaar over til forholdet til et andet land - grænseforhandlingerne med Finland. Som Stortingets medlemmer har set eller vil vite, har der været ført en række forhandlinger med Finland. De har ikke været lette. Spørsmalene i og for sig er vanskelige, finnerne er - det kan

vel sies her uten forkleinselse for nogen - de er meget haarde halse. Det skal imidlertid sies til vor delegations ros, at de har ikke været saa lette at gantes med de heller. De har imidlertid arbeidet sig sammen til en række overenskomster, som vil bli forelagt Stortinget i den nærmeste fremtid, og som jeg derfor ikke skal uttale mig nærmere om for øieblikket. Der staar to punkter tilbake at ordne, nemlig fløtningen i Pasvikelven og utbygningen av vandfaldene deroppe, - spørsmål som allerede har været sterkt diskutert mellem de to delegationer, og de er blit enige om de rent prinsipielle spørsmål; det er utformningen av detaljerne som staar tilbake. Der er ved siden derav forskjellige andre spørsmål, som har beskjøftiget os i forholdet til Finland. Vi har i princippet besluttet at gaa til begjæring av voldgift i et spørsmål mellem den finske stat paa den ene side og norske borgere paa den anden side, en sak som ikke angaar store pengebeløp, men som har saavidt prinsipiell betydning, at vi mener den norske stat ikke kan forholde sig passiv i saken. Angaaende de nærmere detaljer hadde vi tænkt at forhandle med konstitutionskomiteen. Der er endvidere et andet spørsmål i forholdet til Finland, som har vakt adskillig irritation i utenriksdepartementet: vi har ikke faat nogen sjøfartsavtale med Finland. Der er enkelte andre land, som har faat det, kanskje flere, kanskje de fleste, vi har det ikke. Vi betaler idag ikke samme avgifter som forskjellige andre land. For et land som Norge med dets store skibsfart vil man kunne forstaa, hvad betydning det har. Vi har i utenriksdepartementet ikke kunnet frigjøre os for den opfatning, at naar finnerne har brukt en forhalende procedyre, som vi sakførere kalder det - hr. Grevi kjender sikkert godt uttrykket baade som sakfører og sorenskriver - saa er grunden den, at de har villet ha et pres paa os i grænseforhandlingerne, det er den formodning vi har gjort os op i vort stille sind. Jeg har imidlertid grund til at tro, at nu vil ogsaa det løsne, og at vi snart vil kunne faa ogsaa den traktat i orden; det er min tro.

I forholdet til Sverige har der ikke hændt noget væsentlig. Den norske regjering fik for en tid siden en indbydelse til at delta ved sin repræsentant eller sine repræsentanter i drøftelser i Stockholm sammen med repræsentanter for Finland og Danmark av visse utenrikspolitiske spørsmål, nogen forliksinstitutioner i tvistetilfælde eller lignende, - mæglingsinstitutioner. Danmark og Finland har allerede akseptert indbydelse, den norske regjering har endnu ikke gjort det. Det er min mening, at saadan som saken ligger an og efter hele sakens forhistorie vil vi vanskelig kunne gjøre andet end at akseptere det og være med.

I forholdet til Danmark har Grønlandssaken selvfølgelig overskygget alt andet. Ved siden derav har der været diverse andre saker, selvfølgelig av betydelig mindre dimensioner, som har ligget og gnavet og forvoldt endel irritation. Det er først denne sak om den islandske kjødtold. Jeg tror at ha forstaat, at man er kommet saa langt, at der vil bli fremsat et forslag om bemyndigelse for den norske regjering til at indtræde i underhandlinger med Island angaaende det spørsmål

mot at faa compensationer paa andet hold, i fiskerispørsmal. Personlig iethvertfald interesserer jeg mig levende for det. Jeg tror det kan ha en politisk betydning, som kan ha sin interesse. Og saa har alle disse smaaspørsmal om mund- og klovsyke og kjøtforbud og saadant ligget der.

Angaaende forholdet til England nevner jeg, at der er kommet en henvendelse for en tid siden i anledning av beslagleggelsen av en engelsk trawler, "Carnucci" eller noget lignende het den. Jeg tror denne sak ordner sig uten nogen større friksjon.

En annen sak, som har adskillig interesse, angaar britisk anneksjon av omraadet omkring Rosshavet. Der er i utenriksdepartementet utarbeidet en promemoria om saken. Jeg skulde anta, at det kunde interessere Stortingets medlemmer aa høre den; den er ikke saa lang, og jeg leser den derfor op. Den lyder slik:

"Som det vil være kjent fra meddelelser i pressen erklærte den britiske regjering ved "Order in Council" av 30. juli f.a. landet mellem 160⁰ øst og 150⁰ vest samt sønnenfor den 60de breddegrad for britisk omraade under navnet "The Ross Dependency". Dette skal i administrativ henseende være underlagt New Zealands Guvernør, som bl.a. skal ha myndighet til paa den britiske regjerings vegne aa utstede koncesjon paa land innen omraadet. Den Newzealandske regjering har senere meddelt at den vil gjøre alle fangst- og fiskerettigheter i det nevnte omraade avhengig av licens.

Ser man paa kartet fremgaar det at det saaledes annekterte omraade omfatter Rosshavet med landet paa begge sider av dette, - Victoria Land i vest og Edward VII's Land i øst samt den saakalte isbarrière som i syd reiser sig fra Rosshavet. Hertil er dog aa bemerke at anneksjonen ikke under nogen omstendighet kan omfatte selve det aapne Rosshav, men kun den del av dette som utgjør de nevnte landes territorialfarvann. Likeledes synes det utvilsomt at folkerettslig vil mulig uopdagede øer i Rosshavet ikke kunne omfattes av anneksjonen.

Saken er i flere henseender av interesse fra norsk synspunkt. For det første er Rosshavet efter samstemmige uttalelser fra dem som har besøkt disse farvanne, et usedvanlig rikt felt for hvalfangst. Forsaavidt angaar fangst innenfor 3 kvartmilgrensen ved Rosshavets kyster vil anneksjonen ikke medføre nogen forandring i den allerede bestaaende tilstand, idet saavel Victoria Land og Edward VII's land som isbarrièren allerede før er tatt i besiddelse av engelske opdagelsesreisende som førstemenn og har været hevdet som britisk omraade. Selv om en nærmere undersøkelse av de forhold under hvilke anneksjonen av disse omraader fant sted vistnok vilde reise forskjellige spørsmal av interesse, bør denne side av saken neppe tas op fra norsk side. Et nytt norsk hvalfangsttselskap, A/S "Rosshavet" har som bekjent søkt og faatt en meget fordelaktig britisk licens for fangst ved Rosshavets kyster.

Skulde der bli spørsmal om fangst paa det aapne Rosshav, uten stasjon paa kysten, eller fra øer som herefter maatte bli opdaget og tatt i besiddelse av nordmenn, kan imidlertid

anneksjonen faa betydning for norske interesser og det vil være av interesse aa faa vaare rettigheter fastslaatt overfor den britiske regjering. Saken er for tiden til uttalelse hos Hvalfangerforeningen".

Vi har den hele tid co-operert, optraatt i forstaaelse med vedkommende hvalfangerselskap. Videre heter det:

"Et annet spørsmåal reiser sig derved at den nevnte "order in council" ikke fastsetter nogen grense mot syd men taler om alt territorium sønnenfor den 60de breddegrad. Efter ordlyden maa det antas at anneksjonen menes aa omfatte landet helt til Sydpolen og saaledes ogsaa landet paa begge sider Roald Amundsens rute fra Hvalbukten til polen i november-december 1911. Amundsen heiste som førstemann paa Sydpolen i desember 1911 det norske flagg der, erklærte omraadet for norsk besiddelse og ga det navnet Haakon VII's Vidde." Dette har jeg faatt bekreftet ved personlig konferanse med Amundsen i november sidstleden, og han har senere skriftlig gjentatt sine uttalelser.

"Den engelske opdagelsesreisende Scott kom som bekjent til Sydpolen ca. 1 maaned senere enn Amundsen og hans folk. Under disse omstendigheter skulde Norge iallfall ha større rett til Sydpolomraadet enn nogen annen. Hvorvidt og paa hvilken maate denne rett bør gjøres gjældende fra norsk side er for tiden under nærmere overveielse. Der vil bli tatt et foreløbig forbehold overfor den britiske regjering i anledning av anneksjonen. For det tilfelle at en offisiell protest fra norsk side skulde fremstille sig som ønskelig vil saken bli forelagt for Stortingets utenrikskomite".

Som man ser, har vi det gaaende for øieblikket baade ved Nordpolen og ved Sydpolen.

Jeg gaar over til forholdet til vinlandene. Det forhold preges av vinpolitikken og da spesielt vinmonopolet. Vi har hatt et enkelt spørsmåal utenom det med Italien, som Stortingets president vil kjende bedre enn nogen annen. Der var en noksaa alvorlig misforstaaelse mellem Italien og Norge ifjor sommer i anledning av den greske konflikt - en misforstaaelse som er bilagt og opklart. Men vi har megen strid og meget spetakkel med vinlandene i anledning av vinspørsmåalene, og jeg tror ikke jeg overdriver, naar jeg sier, at en vesentlig del av min tid gaar med til aa forhandle med disse folk om vinspørsmåalene.

Vi har i Utenriksdepartementet utarbeidet en promemoria til andet bruk vedrørende vort forhold til Spanien i visse spørsmåal - en promemoria som jeg tror har saa megen interesse, at jeg virkelig vil læse den op i sin helhet. Den illustrerer forholdet noksaa godt:

"I note av 25. april d.aa. til legationen i Madrid har den spanske utenriksminister rettet en besværing over at der av Vinmonopolet ved private bestillinger fordredes et tillæg av 25 % av fakturabeløpet og fremhævet samtidig at dette stred mot konventionens artikkel 4 og slutningsprotokollens punkt 7." - Det heter i konventionen at man skal ta sedvanemæssig betaling, og de fandt de 25 procent overdrevne. - "Samtidig meddelte den spanske utenriksminister at ha instruert den spanske sendemand i Kristiania om at fremsætte kravet om at

agentprovisionen blir at nedsætte til 5 eller 6 procent, hvilken sats synes at være rimelig for den slags forretninger. Efterat satsen blev nedsat til 12 procent" - Stortingets medlemmer er sikkerlig tilstrækkelig orientert med hensyn til det spørsmål, saa at nogen nærmere forklaring ikke er nødvendig - "efterat satsen blev nedsat til 12 procent, har den spanske sendemand gjentagne gange mundtlig rettet forestillinger til utenriksministeren om en yderligere reduktion i Vinmonopolets agentprovision. Saken har været forelagt socialdepartementet til uttalelse. I skrivelse av 25. juni d.aa. til socialdepartementet har Vinmonopolet uttalt, at det ved godtgjørelsens fastsættelse har tatt sit utgangspunkt i Vinmonopolets koncession, § 5, og punkt 7 i slutningsprotokollen til handelstraktat med Spania, hvorefter Vinmonopolet mener at ha adgang til at beregne en rimelig handelsfortjeneste foruten at faa sine omkostninger dækket. - Monopolet henviser i samme forbindelse til en erklæring fra Import- og Eksport-Agenternes Forenings vingruppe av 9. mars saalydende: "Paa foranledning tillater "man sig herved at meddele, at det er bestyrelsens opfatning - efter hvad man efter flereaarig arbeide i branchen har erfart - at den almindelig agentkommission for salg til private fra utenlandske vin- og brøndevinsfirmaer som regel er 20 % og helt op til 25 %."

Monopolet uttaler videre, at da dets utgifter ved formidlingen av de heromhandlede forretninger ikke er ganske ubetydelige og i ethvert tilfælde gjennomsnittlig vil overstige 5 % av varens værdi, vil monopolets "handelsmæssige fortjeneste" bli væsentlig mindre end de tidligere agents.

I samme forbindelse gjør monopolet oppmerksom paa, at de svenske systembolag, som heller ikke har adgang til at beregne sig mer end sedvanlig handelsmæssig fortjeneste, for lignende forretninger beregner sig 25 procent av vinens kostende i hjemført og fortoldet stand og at monopolets beregning saaledes er væsentlig lavere end den svenske." - Det er jo et argument som man skulde vente var et meget kraftig og sterkt argument. Det har dessverre vist sig ikke at gjøre nogen virkning. - "Monopolets hovedargument mot en yderligere nedsættelse av 12-procentsatsen er ikke hensynet til den direkte indtægt som monopolet har paa disse forretninger, men hensynet til den indirekte skade som en lavere godtgjørelse vil volde. Hvis nemlig godtgjørelsen sættes for lavt, vil selve monopolordningen, som er traktatmæssig godkjendt av den spanske regjering, let bli illusorisk, og dette vil igjen ha alvorlige økonomiske følger for monopolet. .... Monopolet bemerker videre i sin skrivelse av 25. juni, at den yderligere reduktion som er bragt i forslag, vil utgjøre for vin over 14 % gjennomsnittlig 6.72 øre pr. flaske." Det er dette de gjør braak for. - "Dette beløp var beregnet paa grundlag av den sidst mottatte spanske kontingent. Vin under 14 % alkoholstyrke er billigere i pris, og for disse vine vil reduktionen bli endnu mindre; det er saaledes klart, at en reduktion blir uten enhver betydning for importen av spanske vine her til landet.

Indholdet av Vinmonopolets ovennævnte skrivelse blev meddelt den herværende spanske sendemand i skrivelse av 29. juni d.aa. Senere har den spanske sendemand gjentagne gang overfor utenriksministeren fornyet kravet om nedsættelse av Vinmonopolets agentprovision fra 12 til 5 à 6 %.

Den 28. oktober opsøkte han atter utenriksministeren udelukkende for at tale om saken, og fremholdt med megen energi, at en saadan reduktion burde finde sted. Han pekte bl.a. paa den spansk-norske handels- og sjøfartstraktats korte varighet, og fremholdt videre, at der fra Vinmonopolets side til imøtegaaelse av kravet var gjort gjældende ikke at kommissionen i og for sig kunde siges at være urimelig, men at konkurrencehensyn tilsa, at man maatte holde paa den nugjældende procentsats. Han fremholdt som baade sit og den spanske regjerings syn, at dette gav uttryk for at det var utenforliggende hensyn som var bestemmende for Vinmonopolet, nemlig frygt for konkurransen om salg for private. Provisionen mente han i og for sig var stor nok for det arbeide som Vinmonopolet utførte. Utenriksministeren erklærte, at det efter hans mening var ganske udelukket at foreta en yderligere nedsættelse av procentsatsen, idet man nu var gaat saalangt ned som det var mulig og at procentsatsen snarere var for lav end for høi. Utenriksministeren uttalte videre, at Vinmonopolet vilde bli ganske uthulet ved en saadan nedsættelse, og naar den spanske sendemand mente at kunne ta en uttalelse fra Vinmonopolets side til indtægt for sin opfatning, maatte det bero på en fuldstændig misforstaaelse.

Den spanske sendemand erklærte derefter, at han kunde tænke sig - men han hadde ingen instruksjon til at uttale sig herom - at man kunde stille den spanske regjering tilfreds om man viste nogen imøtekommenhet paa endel punkter, f. eks. ophævet den kontante betaling, som nu kræves for enhver utenlandsk bestilling og at saadanne bestillinger kunde gaa utenom Vinmonopolet og ikke gjennem monopolet.

Den spanske minister sluttet med at uttale, at saken ikke fra norsk side burde saboteres og at der for tiden gik en saa sterk protektionistisk strømning gjennem spansk toldpolitikk, at han trodde man fra norsk side handlet meget kortsynt ved ikke at vise imøtekommenhet i de mindre spørsmaal, hvorved man maaske kunde undgaa at reise større spørsmaal.

Referat av samtalen er gjennem socialdepartementet blit tilstillet vinmonopolet. Det har i en længere redegjørelse, som jeg tror det ikke er nødvendig at læse op, fastholdt, at nogen reduktion av kommissionen kan det ikke være tale om, indtrængende henstillet at man avviser de krav som er blit reist, og til det har socialdepartementet sluttet sig.

I skrivelse av 19. december f.a., den er indkommet hertil den 28. december f.a., anfører den spanske sendemand blandt andet følgende: "Bergens og Kristiania kommuner har vedtat bestemmelser om salg av vin, hvorefter førstnevnte kommune innskrenker til to timer pr. dag den tid hvorunder salg av vin kan finde sted og hvorefter Kristiania Kommune for fremtiden nekter kaféer, konditorier og automater etc. rett til aa selge vin samt reduserer utskjenkningsbevillingenes antall fra 135 til 115.

Hans katolske Majestæts regjering har git mig det hverv aa bringe til Deres Excellences" -- det er mig, mine herrer. Ja, det er vanskelig at tro det, men det er virkelig saa - "kundskap at den med berettiget bekymring har erfart de forskjellige og fortsatte innskrenkninger i adgangen til salg av vin, som de norske kommuner har fastsatt, og at den haaber at nevnte innskrenkninger ikke vil bli fulgt av andre av samme eller lignende art."

I anledning av denne skrivelse blev socialdepartementet anmodet om at avgi uttalelse. - Under en samtale den 22. ds. mellem den spanske sendemand og utenriksministeren uttrykte sendemanden en viss ængstelse i anledning av Norges traktatforhold til Spanien. Sendemanden meddelte at han netop hadde faat underretning fra sin regjering om, at denne vilde være betænkt paa at opsi traktaten med Norge, hvis ikke de beslutninger som tidligere var vedtat av Kristiania og Bergens kommuner, blev omgjort. Sendemanden henstillet indtrængende til utenriksministeren at noget blev foretat i saken. - Han kom derefter ind paa forskjellige andre spørsmaal. - Saken beror for øieblikket i socialdepartementets haand, og det vil selvfølgelig hævde det kommunale selvstyre. - Der er ikke medtat i promemoriaen et par noter som allerede nu er gamle, hvori Spanien fremholder at det mener at der er ting, som tyder paa, at man paa andre omraader stikker det kommunale selvstyre litt for sterkt frem. - Det er ganske klart, at under en saadan situation som denne er det ikke let, - det er meget vanskelig - at fremme paa en tilfredsstillende maate de traktatforhandlinger som vi har indledet med Spanien. Enhver vil kunne si sig selv det. Der blev den 29. mai ifjor overleveret av vor sendemand i Madrid til den spanske regjering et forslag til ny traktat efter hetvinsforbudets ophævelse. Nogen faa dage bakefter konstaterte sendemanden, at effektive traktatforhandlinger først kunde bli optat høsten 1923, og saken blev altsaa utsat til høsten. Saa indtraadte den revolution, som vi alle kjender. Der blev nedsat nye traktatkommissioner og saken er trukket ut. Det er min personlige mening, at saadan som situationen iaar ligger an med disse - jeg hadde nær kaldt det smaa pirkerier - bør vi ikke forsøke at forcere traktatforhandlingerne med Spanien, men først forsøke at faa ut av verden disse andre smaa spørsmaal.

Det som er sagt her angaaende Spaniens optræden overfor Norge, falder i stor utstrækning sammen med Frankrikes og Portugals holdning, dog at de lande ikke paa nogen maate har reist spørsmålet om yderligere reduktion av denne kommission for privat salg, og heller ikke paa nogen maate - det gjælder særlig Portugal - har vist den samme energi og den samme paagaanhet. Det er en stor forskjjel i saa henseende, men spørsmaalene er reist og diskutert.

Hvad nu forholdet til Frankrike angaar, faar jeg først lov til at indskytte en bemerkning, som ikke staar i forbindelse med disse vinspørsmaal. Der stod for en tid siden en notis i en av Kristiania mere læste aviser om at Frankrike skulde ha protestert i anledning av guldtolden. Det er ikke tilfældet. - Jeg er selvfølgelig beredt til at gjenta dette

mundtlig for aapne døre, om det maatte ønskes. Da jeg hadde læst artiklen, sa jeg til den franske minister da jeg traf ham, at jeg ser at Frankrike skal ha protesteret i anledning av guldolden. Han svarte med et smilende ansigt: "De bringer mig der en nyhet, hr. minister, en nyhet som hittil har været mig ganske ubekjendt." - Som de vil ha set, som har fulgt med i aviserne, er jo spørsmålet om guldoldens indførelse i Frankrike et av de spørsmåal som staaar paa dagsordenen. I det hele tat er hele deres toldsystem opsat med forskjellige skalaer, med forskjellige satser, saaledes at de til enhver tid kan avpasse det efter forholdene og blandt andet ogsaa efter franc'ens stigen eller synken. Men med Frankrike har vi ogsaa hat andre yderst alvorlige konferanser angaaende vinmonopolet. Den franske minister har efter streng ordre fra sin regjering reist en række spørsmåal angaaende den praksis, som vinmonopolet har slaat ind paa. Jeg tror ikke det er nødvendig foreløbig at gaa i nogen større detalj. Det tryk, som forsøktes øvet, blev saa sterkt, at vi besluttet os til efter konferanse med vinmonopolets vedkommende, at to av herrerne fra vinmonopolet skulde reise ned til Paris for at forsøke der at klarlægge situationen og diskutere spørsmåalene med det franske utenriksdepartement og de franske vininteresserte. De to herrer er for øieblikket dernede. Forhandlinger paagaar - jeg vet ikke med hvilket resultat. Men der er en betydelig forskjjel i den energi, hvormed paa den ene side Spanien optræder og paa den anden side Frankrike og Portugal.

For Portugals vedkommende vil jeg si, at det har optraadt saa hensynsfuldt, som forholdene paa nogen maate kunde gi anledning til efter de instruktioner og det skrik som har været reist ikke mindst fra folk inden dette land.

I Amerika har vi hat en række spørsmåal under behandling og drøftelse. De er ordnet og løst. Der er imidlertid et spørsmåal, som har optat os ganske betydelig; det er den amerikanske antidumpingbestemmelse og norske importinteresser. De har en lovgivning i Amerika, som gir adgang til at forøke tolden paa produkter fra lande med svak valuta eller fra lande, som antages at sælge til Amerika varer til en lavere pris end den de sælger for i Norge. Dette har ledet til, at særlig Hydro-industri og fyrstikindustri, men ogsaa cementindustrien herhjemme hos os har været utsat for en ganske haardhåndt behandling. Man har sendt kommissionærer herover, som paa stedet skulde granske forholdene ved adgang til bøkerne og forhandlinger med vedkommende industrier. Om dette vil jeg bare faa lov til at læse op, hvad der i utenriksdepartementets promemoria er anført om spørsmålet: "Utenriksdepartementet har i anledning av det i forbindelse med den her omhandlede sak staaende spørsmåal om, hvorvidt de norske myndigheter bør tillate en anden regjering's kommissionærer ved besøk hos de norske fabrikker at anstille indgaaende produktionsundersøkelser, søkt bragt i erfaring andre lands stilling til saken. Det synes, som om de fleste regjeringer har fundet det saavidt betænkelig av hensyn til sin egen industris avsetningsmuligheter at forbyde disse kommissionærer at anstille sine undersøkelser, at de har

undlatt at ta noget officielt skridt i saken og har overlatt industrisammenslutningene og de enkelte bedrifter selv at bestemme, i hvilken utstrækning de vil tillate saadanne ved undersøkelser anstillet ved sine bedrifter. For Norges vedkommende har handelsdepartementet uttalt sin tilslutning til dette standpunkt."

Jeg har foreløbig ikke mere at si. Jeg har klædd mig ganske naken. Jeg har lagt frem alt det, som utenriksdepartementet har at fremlægge for tiden. Enkelte ting er av den natur, at jeg dypt vilde beklage, om de kom utenfor denne forsamling. Jeg har den absolutte tillid til Stortingets medlemmer, at saa ikke vil ske.

Madsen: En liten bemerkning først i anledning av den ærede utenriksministers uttalelse om, at Frankrike ikke har protestert mot guldtoleden. Jeg vil bede utenriksministeren om, at han gjentar den uttalelse i et offentlig møte - at han ikke bare altsaa bestemt benegter, at en slik protest foreligger men at han ogsaa forklarer, hvad slags protest det er som foreligger, hvad slags dokumenter der foreligger fra Frankrike i det spørsmåal, fordi det er av betydning selvfølgelig, naar vi kommer til behandling av toldspørsmåalet, at faa rede paa hvad det er, som foreligger fra Frankrike og eventuelt fra andre magter i den sak. - (Utenriksminister Michelet: Der foreligger intet, hr. president!) Vi kan senere komme tilbake til den sak. Jeg var ikke forberedt paa, at den skulde komme op her idag.

Med hensyn til spørsmålet Rusland saa vil jeg gjøre opmerksom paa, at den ærede utenriksminister uttalte her i et lukket møte i Stortinget i juli, at Norge bør være et av de første lande til at anerkjende Rusland de jure. Men der gik 5 maaneder uten at vi hørte et eneste ord fra utenriksministeren i den saks anledning, og jeg fandt det derfor nødvendig at purre paa ved at fremsætte en interpellation i begyndelsen av december, en interpellation, som kort og godt gaar ut paa det spørsmåal: Naar vil regjeringen anerkjende Rusland de jure? Det ser ut til, at hans ekscellence har faat denne interpellation litt i vrangstrupen, idet den endnu ikke er blit besvaret, uten forsaavidt som vi kan anta, at den redegjørelse, som utenriksministeren her har git, paa en omgaaende maate besvarer det spørsmåal, som er blit stillet, og det synes ialfald for mig at være en slags trakassering at utenriksministeren ikke har kunnet faa saken behandlet paa reglementsmaassig maate.

Jeg fandt det nødvendig at interpellere dels paa grund av utenriksministerens egne uttalelser, som ikke saa ut til at gaa i opfyldelse, dels paa grund av de første meddelelser om, at der vilde bli dannet en arbeiderregjering i England, og baade det engelske arbeiderparti og det engelske liberale parti er programforpligtet til at anerkjende Rusland de jure, idet jeg er av den opfatning, at skal Norge anerkjende Rusland, saa bør det være foran eller ialfald senest samtidig med den engelske regjering. At komme efterpaa og ville opta forhandlinger og anerkjende Rusland, det er i virkeligheten av overordentlig liten værdi. Man burde derfor smie, medens

jernet er varmt, og søke at bringe den sak i orden hurtigst mulig. Det glæder mig ogsaa, at efterat interpellationen blev fremsat i begyndelsen av december, er regjeringen kommet adskillig videre paa sin bane i dette spørsmaal, hvilket fremgaar dels av trontalens ord og enda tydeligere av de uttalelser, som utenriksministeren kom med her om denne sak. Foruten den ting, at England muligens kunde anerkjende Rusland meget hurtig, hadde jeg nogen rede paa de forhandlinger, som har været drevet mellem Rusland og Norge angaaende Spitsbergentraktaten, og jeg synes, det er meget bemerkelsesværdig, at Stortinget ikke tidligere har faat vite noget om disse for os dog noksaa vigtige spørsmaal. Det er jo saa, at der er en række partier her i Stortinget, som er forpligtet til at arbeide for en demokratisk kontrol med vor utenrikspolitikk; men naar det kommer til praksis, naar vi ser paa arbeidet her i Stortinget, saa ser vi at alle de borgerlige partier opfylder ikke den programpost - ialfald ikke i en tilstrækkelig grad efter min mening.

Med hensyn til spørsmålet om Spitsbergentraktaten, saa har vi hat en anelse om, at noget har været i gjære, at der har været nogen vanskeligheter o.s.v., men hvilke vanskeligheter og hvad der har været i gjære, har vi ikke faat rede paa. Idag har vi da endelig faat høre, at der i september ifjor blev rettet en henvendelse til den russiske regjering, om den vilde være villig til at undertegne, saafremt den fik tilladelse til det av signatarmagterne. Det blev altsaa gjort i september. Stortinget var samlet i oktober, november og ut i december, uten at det blev forelagt en meddelelse om dette. Det er noget, som jeg mener kunde og burde ha været gjort. Jeg vil videre fæste opmerksomheten ved det besynderlige i, at vi retter officielle henvendelser til den russiske regjering og ønsker den russiske regjeringens underskrift i et traktatsspørsmaal, i et spørsmaal, som hører ind under folkeretten. Vi ønsker underskrift av en regjering, hvis underskrift vi ikke anerkjender! Det er selvfølgelig absurd baade rent logisk og i folkeretslig forstand. Skal den russiske regjeringens underskrift paa Spitsbergentraktaten være noget værd, saa er det klart, at den russiske regjering først maa være anerkjendt de jure. Saapas jus burde ogsaa det ærede utenriksdepartement kunne præstere i en slik sak som denne. Jeg synes derfor, det er bemerkelsesværdig, at der rettes en slik henvendelse til den russiske regjering, som der blev gjort i september - i den form, som den henvendelse hadde. Utenriksministeren nævnte ogsaa, at hvis signatarmagterne avslog dette, hvis Frankrike eller andre magter vilde si som saa: Vi ønsker ikke den russiske regjeringens underskrift, saa vilde den norske regjering ha større frihet i spørsmålet angaaende anerkjendelse av Rusland - det var utenriksministerens ord og de er meget bemerkelsesverdige, for saavidt som de er en fastslaaen av, at vor utenriksminister mener, at vi ikke har bevægelsesfrihet nok i det spørsmaal. Hvis det er tilfældet, saa burde han lægge kortene paa bordet og nævne, hvilke landes regjeringer det er, som ikke tillater den norske regjering fuld bevægelsesfrihet i spørsmålet anerkjendelse av Rusland.

Der kom svar fra den russiske regjering i november, og der blev et par maaneder senere, 8. januar, levert norsk svar tilbake, hvori, mere detaljert naturligvis, uttales det, som staar i trontalen om, at den norske regjering er villig til at indtræde i forhandlinger om de endnu uavgjorte spørsmåal - altsaa baade de politiske og de økonomiske spørsmåal -, og det glæder mig, at utenriksministeren fremholder, at der er utarbeidet forslag til overenskomst med Rusland med de jure- anerkjendelse for øie. Forholdet er jo det, at den russiske regjering faktisk er anerkjendt av alle lande og alle landes regjeringer, og der er en række lande, som har avsluttet handelstraktat med Rusland, lande som Italien, England, Czekoslovakiet, Østerrige, Danmark, Norge m.fl. Det kan være, at den norske regjering var den første i Vest-Europa til at aapne forhandlinger med Rusland om handelstraktat. Men takket være høires forhalingsprosedure - for at citere utenriksministeren, takket være denne forhalingsprosedure kom Norge efter en rekke andre land, og gikk derfor glipp av adskillige gode forretninger som ellers kunde været gjort med Rusland. Og det ser ut til at noget lignende skal komme til at gjenta sig, naar vi nu kommer til spørsmålet om de jure anerkjennelse. Vi skal være opmerksomme paa, at sovjetregjeringen allerede er anerkjendt de jure av Tyskland, Polen, Finland, Estland, Lithauen, Tyrkiet, Kina og en rekke andre stater; det er anerkjendt av mange land, slik at hvis utenriksministeren vil opfylde sit løfte om at Norge skal være en av de første stater til at anerkjenne Rusland, saa bør han sandelig skynde sig, for ellers kommer vi nok saa langt ut i leksen ogsaa hvad angaar den diplomatiske anerkjennelse av Rusland. Jeg forstaar utenriksministeren slik, og det er der sansynligvis enighet om blandt de borgerlige politikere, at man skal forhandle med Sovjet-Rusland om alle de politiske og økonomiske spørsmåal, forhandle om de jure-spørsmålet og om Spitsbergen-traktaten, om utvidelse av handelsforbindelsen og konsesjonsspørsmålet og andre spørsmåal som kan melde sig, men jeg synes ikke at det er den riktige fremgangsmaate i den stilling som saken nu er kommet. Vi skal være opmerksomme paa at den russiske regjering er en regjering i den socialistiske føderative raadsrepublik, det er en socialistisk regjering, og den skal man vurdere noget anderledes end et borgerlig lands regjering, og da kan det hende, at de borgerlige diplomaters og politikeres psykologiske sans svikter noget, idet de ikke forstaar at vurdere en socialistisk regjering paa den rette maate. Det staar for mig slik at det riktigste, sett ikke bare fra russisk synspunkt, men særlig fra norsk synspunkt, det er at Norge straks anerkjenner Rusland de jure; naar vi har anerkjendt landet og landets regjering, saa kan vi indtræ i forhandlinger, og da vil resultatet av disse forhandlinger om praktiske spørsmåal - Spitsbergen og andre spørsmåal - bli gunstigere for Norge. Hvis man skal drive almindelig hestebytterpolitikk, almindelig kjøpslaen, og komme og by frem de jure anerkjendelse, mot at vi skal faa det og det paa den anden side, saa kommer vi i virkeligheten ikke saa langt overfor den russiske regjering, det er mitt bestemte indtrykk. Derfor er jeg tilbøilig til, hvis jeg faar nogen støtte her i

salen, at fremsette følgende forslag: "Stortinget henstiller til regjeringen snarest at gjenoprette fuld diplomatisk forbindelse med Rusland". Jeg mener at det er en sak for sig. Ti, selvom vi har eiendomsretten baade til Nordpolen og Sydpolen, saa er vi allikevel foreløbig en liten nation sammenlignet med det mektige russiske rike. Det er en verdig og riktig optreden av os at vi anerkjenner Rusland de jure uten noget mere braak. Derefter kan vi øieblikkelig forhandle om alle spørsmaal, om sjøfartstraktat, om Spitsbergenspørsmålet o.s.v., alt det som man ønsker at forhandle om og avslutte overenskomster om, og derved fremmer man bedst de norske interesser. Det tror jeg er den riktige maate at ta saken paa. Da vil man ogsaa naa lengst med hensyn til gjældsspørsmålet. Jeg tror ikke man kommer av flekken, hvis man skal forhandle om det og sette det op slik som en absolut betingelse for de jure anerkjennelse.

Tilslut bare en bemerkning om en anden sak som utenriksministeren nevnte. Det var de amerikanske antidumpingbestemmelser i den senere tid. Det har været kommissjonærer her i landet, som vistnok ogsaa hadde nogen slags attester fra offentlige norske myndigheter, folk som kom og undersøkte. De var f.eks. hos mig og ba om opplysninger angaaende forskjellige selskapers produksjon og produksjonsomkostninger, lønninger o.l. Jeg gav dem naturligvis ingen opplysninger, fordi jeg har fulgt med i den amerikanske presse, saa jeg visste hvad man hadde i sinde; bestemmelser f.eks. som tok sikte paa at kverke Norsk Hydros salpetereksport til De Forenede Stater, bare for at nevne et eksempel. Men jeg er overbevist om at andre ikke var a jour, og at andre personer her i landet ga disse handelsspioner, eller hvad man vil kalde dem, opplysninger, som de igjen kunde bruke mot norske interesser. Det tror jeg ogsaa kan komme derav, at det norske utenriksvesen er for byråkratisk: det er som en hermetikboks, det er svært lite som slipper ut derfra, og derfor er ikke engang stortingsmændene og langt mindre pressen og folket orientert i de aktuelle saker som er fremme i de forskjellige landes politiske og økonomiske liv.

Nygaardsvold: Jeg forlangte ordet i anledning av den ærede utenriksministers referat angaaende grenseforhandlingene med Finland. Saavidt jeg forstod den ærede utenriksminister, var der opprettet endel konventioner om forskjellige ting, men det var ogsaa ting som stod igjen, som endnu ikke var klare, og blandt de ting som stod igjen, var ogsaa ordningen med fløtningen i Pasvikelven. Saavidt jeg forstaar og saavidt jeg kjenner til det, saa er det et av de viktigste tvistepunkter som enda staar utløst. Som bekjendt har staten et sagbruk oppe paa Elvenæs, et sagbruk som blev sat op for at utnytte statsskogene i Pasvikdalen til fordel for befolkningen i Finmarken. Dette sagbruk har gaat daarlig økonomisk set i den senere tid, og det er forresten ikke noget rart naar man kjenner til hvorledes forholdene ligger an. Jeg vet at det har staat stille et par aars tid, paa grund av tømmermangel. Vi har en masse tømmer liggende opigjennem Pasvikdalen, men Norge faar ikke fløte det ned. Samtidig fløter Finland tusener av

tylvter hvert eneste aar til et privat sagbruk som ligger et stykke væk fra Elvenæs.

Vi var deroppe, tre av skog- og vasdragskomiteens medlemmer, i sommer for at se paa disse forhold. Det er saa, at staten ofte har faat kritik, især for dette sagbruk oppe paa Elvenæs, og da vi saa hvorledes forholdene var, maa jeg bent ut si, at de forarget mig. Sagbruket paa Elvenæs stod stille, oppgjennem hele Pasvikvasdraget laa der fuldt av tømmer. Oppe i Vaggatim laa der tømmer, som var 4 aar gammelt og som nu holdt paa at lægge sig til ro paa sjøens bund. Norge faar ikke fløte ned sit eget tømmer. Mens Rusland eiet den motsatte side av vasdraget, var det, saavidt jeg vet, intet kluss med fløtningen, men straks Finland blev herre over fløtningen, benyttet det sig av den klemme som det har ved Boris Gleb og negtet den norske stat at fløte. Det er ikke bare den ting, at sagbruket deroppe gaar økonomisk daarlig, men det er ogsaa en anden ting, som blev fremholdt av befolkningen deroppe, og som jeg tror øver sin virkning, og det er det, at kan Finland - ja, jeg kan gjerne si det her i et hemmelig møte - kan Finland faa bevirket, at den norske stat kommer i miskredit hos grænsebefolkningen, saa er det vistnok til Finlands fordel, og i og med at det kan faa den norske stats foretagende, sagbruket oppe ved Elvenæs, til at staa stille, i og med det faar befolkningen ikke det materiale som de har ventet sig derfra, og arbeidsfolk som har været der, maa søke andetsteds hen for at skaffe sig arbeide, de maa søke til det private selskap, som er sterkt interessert i Finland, for at skaffe sig arbeide, og derved nedsættes den norske stats anseelse deroppe, og det er efter min mening en overmaade vigtig ting. Det er saamange andre ting som spiller ind deroppe og som gjør sit til, at Norges anseelse kan nedsættes, saa jeg skulde anse det absolut nødvendig, at vi snarest mulig faar en løsning især av fløtningsspørsmålet. Alle folk, vi snakket med, var forbitret over disse forhold, og de hadde den opfatning - hvorvidt den er rigtig skal jeg ikke si - at baade vore forhandlere og den norske regjering var for eftergivende likeoverfor Finland. Det blev sagt os - jeg vet heller ikke om det er rigtig - at Norge hadde en lignende klemme paa Finland længere oppe i Pasvikvasdraget som Finland har paa os ved Boris Gleb, men at Norge av pur hensynsfuldhet likeoverfor det paagaaende Finland ikke vilde benytte denne klemme. Saa gik man underhandlingernes vei, og saa trænerte Finland disse forhandlinger. Jeg vil henstille til den ærede utenriksminister, at man søker at faa litt mere fart i disse forhandlinger angaaende fløtningen. Det gaar ikke an at vi aar efter aar ikke skal faa benytte vore statsskoge deroppe, det gaar ikke an, at det sagbruk, som vi har bygget deroppe ligger nede, at folk ikke kan faa materialer fra det sagbruk, som skulde være deres forsyningsbruk, og at arbeidere, som de har oplært, maa gaa til det private finske sagbruk deroppe - jeg kalder det finsk, skjønt jeg kjender til, at en hel del gode nordmænd er sterkt interessert i dette sagbruk.

Men det samme jeg har ordet og med det samme vi er inde paa grænseforhandlingerne med Finland, vil jeg ogsaa faa si

nogen ord om det indtryk jeg fik av forholdene oppe ved grænsen. Der er talt saameget om kolonisation og om kolonisation opgjennem Pasvikdalen og hvilke muligheter den frembyr for kolonisation. Men jeg fik det indtryk, at den norske stat har gjort svært litet for de norske kolonister deroppe. Det er sandt nok, at der findes nogen kolonister, men under hvilke livsvilkaar lever de? Der findes ikke vei fra Salmijärvi og helt op til Vaggatim, hvor de sidste kolonister bor. Det er at bruke Pasvikelven om sommeren og om vinteren, men der kan være tider, da man ikke kommer frem der. Hvad postbefordringen angaar, har de post én gang om maaneden. Skogvogterne har en pligt til at skaffe dem post mot en betaling, som ikke tilsvares prisen paa den olje, de bruker til motorbaaten. Slik er forholdene paa norsk side. Men hvordan er forholdene paa den finske side? Jo, der holder den finske stat paa at bygge den fineste vei, som tænkes kan, og som skal føres helt frem til havet, og det er blit sagt os, at til kommende sommer vil chausséen bli færdig og automobiltrafik bli igangsatt fra havet og ind til Finland. For nærværende besørger den finske stat postbefordringen opover Pasvikdalen. De finske indbyggere faar post 2 gange om uken med store postbaate som den finske stat underholder. Naar befolkningen paa norske side ser saadanne forhold, er det ikke rart, at det kan avle mistro til Norge, og at man kan lytte til de røster, som sier til dem, at hvis de hadde været under Finland, hadde de hat meget bedre forhold. Vi skal nemlig lægge merke til, at det er en svært blandet befolkning oppe i grænsedistrikterne, det er en hel del som baade i sind og i hjerte og av fødsel er mere bundet til Finland end til Norge, og vi skal være opmerksom paa, at den finske lokalpresse er kanskje like meget utbredt paa norsk side som paa den finske side, og det sprog som den finske lokalpresse bruker likeoverfor de norske interesser deroppe, tror jeg at det ærede utenriksdepartement burde gjøre sig litt mere bekjendt med, end det ser ut til at være.

Jeg skulde ville henstille til den ærede utenriksminister å ta op spørsmålet om hvorvidt det ikke på utenriksbudgettet eller ved et hemmelig forslag, slik som Finland har gjort, kunde bevilges penger, så at kolonistene der oppe fikk en vei fra Salmijärvi opover til Vaggatim. Jeg tror det måtte kunne gå an, og jeg tror at den norske stat burde bære de utgifter som var forbundet med å sikre den norske grense, for efter min mening var det den beste sikkerhet av denne grense at vi skaffet levelige vilkår for norske kolonister der oppe.

Joh. Ludw. Mowinckel: Jeg er utenriksministeren meget takknemlig for den utførlige redegjørelse han gitt av de forskjellige spørsmål som er oppe til drøftelse, og jeg skal følge den samme linje som han fulgte og ta spørsmålene i den rekkefølge som han gjorde. Det viktigste av alt som er oppe nu, det er vel nettop det russiske spørsmål, og jeg kan ikke si annet enn at jeg med tilfredshet hilste det syn som utenriksministeren gav uttrykk for. Jeg har følelsen av at regjeringen med sterk vilje søker frem til en ordning med Rusland, som forutsetter anerkjennelse de jure av den russiske

republikk. Man kan naturligvis si at det er kjedelig at vi ennå ikke er nådd så langt; men jeg innrømmer at der er mange vanskeligheter og mange forhold som må undersøkes, og jeg forstod utenriksministeren slik, at han nu mente at man var nådd så langt at det bare var et spørsmål om dager, når de forskjellige uttalelser fra departementene innløper og en endelig note kunde sendes Rusland, som vilde bringe oss meget nær resultatet. Jeg vil i denne forbindelse si til hr. Madsen, at jeg vil fraråde ham nu å fremsette noget forslag. Det tror jeg ikke vil gavne, men bare skade. Når man hører hvorledes saken ligger an, er det jo lite rimelig for Stortinget å vedta et forslag av den art som hr. Madsen antydet. For hele vårt forhold til Rusland tror jeg det vil bli en meget stor fordel om man kan komme til endelig ordening. Her spiller også stillingen til Spitsbergen inn. Det sier sig selv, at en ordening med Spitsbergen, en overtagelse av norsk suverenitet over Spitsbergen, vil ha en meget slem skyggeside, hvis der ikke er truffet en ordening med Rusland, og det er ikke minst med Spitsbergen og vår stilling til Spitsbergentraktaten for øie, at jeg sterkt ønsker at det skal komme til en fast ordening med Rusland. Men det er også fordi jeg tror at disse 2 riker, Rusland og Norge, nettop nu kan ha meget stor praktisk nytte av hverandre. Jeg tror der byr sig muligheter for utvikling av handel og økonomisk forbindelse til stor gjensidig fordel, og jeg tror fordelene vil bli større, jo hurtigere vi når til en ordening. Allerede under den handelsoverenskomst vi har hatt, har vi jo nådd nokså langt i praktisk retning. Det gjelder imidlertid for Norge, når det dreier sig om en anerkjennelse de jure, å komme såvidt hurtig at Rusland virkelig ser også for sig en fordel i at slik anerkjennelse opnåes, og det sier atter sig selv, at hvis Rusland har opnådd anerkjennelse av de øvrige makter, av stormaktene, før Norge kommer til, så vil Ruslands interesse for en anerkjennelse fra norsk side bli mindre.

Hvad Finland angår, var jeg jo litt overrasket over å høre at denne sjøfartsavtale ikke var bragt i orden, men jeg forstod det slik, at Finland har ment at sjøfartsavtalen var et godt middel til å presse på grenseoppgjøret. Sjøfartsavtalen skulde jo ha vært en rent kurant affære. Når nu grenseforhandlingene blir avsluttet, går jeg ut fra at den vil følge med som en selvfølge.

Utenriksministeren nevnte også Danmark og nevnte det i forbindelse med Island, og at vi burde få en avtale med Island som sikrer en tilfredsstillende ordening av de spørsmål som ligger mellom oss. Det er jeg ganske enig i, og jeg har hatt anledning til gjentagne ganger også herfra å beklage den mangel på forutseenhet og oversikt som førte til at Stortinget ved et benkeforslag vedtok forhøielse av kjøtttollen og derved også forhøielse av tollene på det islandske kjøtt. Dette satte ondt blod i en utstrekning som Stortinget selv ikke hadde nogensomhelst oversikt over. Men Island er meget omhyggelig for å bevare sine grenser, når det gjelder fiske, og da vi nu har et så godt middel som kjøtttollen, bør man ikke gå til forandring der, uten at man samtidig sikrer sig de fordeler som kan opnåes for våre fiskerier. Hvor store de er og hvor

langt de går, kan jeg ikke si, og det kan tenkes muligheten av at man for å nå en virkelig fordel må tilsi den islandske fisker like store fordeler på den norske kyst som vi ønsker å opnå på den islandske kyst. Jeg tror imidlertid ikke at man skal la sig skremme tilbake av en sådan eventualitet, for i virkeligheten vil neppe islendinger i nogen større utstrekning fiske langs vår kyst, mens derimot vi jo i meget stor utstrekning kommer til å nyte fordel av at ha retten til å fiske i de islandske territoriale farvande. Men det får vi huske på når det tales som det gjør - og med rette - om ønskeligheten av å utvide norrønt samarbeide, samarbeide med Island, at vi får intet for intet. Islendingene er meget omhyggelig hvor det gjelder selvhevdelse, og de skjenker ikke nordmennene noget på grunn av smukke talemåter. De vil ha reelle fordeler til gjengjeld for hvad de gir.

Utenriksministeren kom også inn på forholdet til Storbritannien, men der synes jeg ikke han var så uttømmende som jeg gjerne kunde ha ønsket.

Han talte meget om utvidelse ved Sydpolen, og man kan nok si, at der hadde vi hat fuld grund til at hævde os. Men jeg er ikke saa sikker paa, at det hadde været saa klok politik, om vi hadde hævdet os med den styrke, som vi kanskje kunde hat grund til, for jeg er bange for, at vi paa andre omraader hadde kommet til at trække det korte straa, hvis vi for sterkt hadde hævdet den ret, vi paa mange maater har til territorierne omkring Sydpolen. Jeg tror nok, at overenskomster med Storbritannien om licenser, som kanskje kan understrekes ved at vi der har spillet saa stor rolle og faktisk har hat saa meget at gjøre, er at foretrække for en strid om suvereniteten.

Hvor jeg ikke synes at utenriksministeren var saa utførlig, som jeg kanskje kunde ha ønsket - mulig har jeg overhørt det, det var et øieblik jeg maatte gaa ut under utenriksministerens tale - det var med hensyn til Englands stilling til og opfatning av spørsmålet om sjøterritorialgrænsen her i landet - dette evige spektakel med de engelske trawlere - og der ser jeg med glæde, at vi hævder os sterkt og bestemt og med myndighet med de smaa midler vi har, med de forholdsvis daarlige og litet egnede skibe vi maa bruke. Men ved den evige strid er det et spørsmål, om man ikke snart bør være kommet saa langt, at man i fuld bredde tar op med England spørsmålet om vor territorialgrænse, og jeg sigter da paa en ordning efter 3-milsgrænsen. Jeg tror ikke, at det i længden nytter at vi sitter som omtrent det eneste land i Europa med en 4-milsgrænse, naar denne 4-milsgrænse ikke anerkjendes av de magter som spiller den største rolle paa sjøen. Og kunde man samtidig, som man gik med paa 3-milsgrænsen, opnaa anerkjendelse først og fremst fra Storbritanniens side for vore store brede fjordgap, slik at grænsen blev trukket fra det ytterste skjær og fra en linje trukket tvers over fjordgapene, er derved saa meget vundet, at det kan være værdt overveielse, om man ikke vil staa sig paa en slik ordning. Men jeg indrømmer, at spørsmålet er saa vanskelig, saa indviklet, og det er saa mange ting som spiller ind, at jeg kan ikke herfra, og uten større kjendskap til

disse ting end jeg har, si, at dette er riktig; men jeg tror det er vel værdt overveielse, og jeg tror ikke, at man altfor længe skal la dette spørsmål skure, kanskje med den risiko at England en dag møter frem og forlanger en forhandling om dette spørsmål.

Utenriksministeren nevnte intet om de engelske krav paa Spitsbergen. Jeg vet ikke om det er ordnet, eller om det staar i den stilling, at man ikke kan uttale sig om det. Sidst jeg hørte om det, var det et noksaa paatrængende krav fra engelsk officiel side og en noksaa sterk advarsel likeoverfor den norske regjering mot at gjøre noget, som kunde foregripe mulige engelske rettigheter, men det er mulig, at der er faldt ro over det spørsmål, idet man venter paa den avgjørelse som jo skal træffes i Kjøbenhavn, hvor det gjælder de reelle rettigheter og spørsmålet om eiendomsforholdene paa Spitsbergen.

Jeg kommer nu til den sidste del av utenriksministerens foredrag, og jeg hadde indtryk av, at for øieblikket var igrunnen vanskelighetene der størst, nemlig med hensyn til vinlandene. Særlig hadde jeg følelsen av, at Spanien var ubehagelig. Ja, jeg maa si, at det ikke undrer mig saa meget, og der kan jeg kanskje til overflod gjenta, at jeg synes det var en feil politik, at man gik til ophævelse av hetvinsforbudet i slik hast. Hetvinsforbudet var i virkeligheten det bedste vaaben vi hadde til at opnaa gunstige vilkaar med disse land, - ja, misforstaa mig ikke, jeg mener ikke at en fastholden av hetvinsforbudet kunde bringe os gunstige forhold med vinlandene; det blev til overflod bevist, at hetvinsforbudet vanskelig kunde opretholdes og forenes med ordentlige og gunstige traktater. Men jeg mener, at man skulde solgt hetvinsforbudets ophævelse dyrt. Nu solgte man det for billig, man gik over hals og hode til ophævelse av hetvinsforbudet, før man hadde utnyttet det ypperlige middel til at faa mere utførlig og mere indgaaende ordnet vore traktatforhold med vinlandene. Og resultatet av dette er, at Spanien - særlig Spanien - nu fører det store ord og forsøker at stille betingelser som om det var blit snydt ved hetvinsforbudets ophævelse. Det glædet mig at høre om den fasthet hvormed utenriksministeren optræder likeoverfor disse ganske urimelige forlangender. Jeg tror, at her vil han ha alle med sig og bak sig, naar han sier: fingrene av fatet. Der faar jo være grænse for anmasselser fra den side. Men spørsmålet er naturligvis vanskelig og her blandes noksaa meget spørsmålet om vinmonopolet ind. Nu, jeg har det indtryk at vinmonopolet endnu er mange en meget haard nød at fordøie, og jeg har det indtryk, at det ikke mindst skyldes forholdene herhjemme, at der ofte indtræder saamange vanskeligheter med vinlandene, og at vinmonopolet benyttes av ond vilje til aa legge vanskeligheter i veien mellem Norge og vinlandene. Jeg har hørt eksempler paa mangel paa forstaaelse likeoverfor Vinmonopolets stilling her i landet, som er ganske skremmende. Jeg tror her drives tildels en uansvarlig og uforsvarlig agitasjon av vaare egne landsmenn mot den ordning for vinhandelen, som staten har funnet var den rette og den riktige. Men her har jo regjeringen en ganske sterk stilling,

fordi den vet og maa vite, at uansett parti staar alle bak den hvor det gjelder aa oprettholde og styrke vinmonopolets stilling. Vinmonopolet kan der naturligvis tidligere ha været delte meninger om; men etablert som det nu er, er der ikke paa ansvarlig hold delte meninger om at denne ordning skal og maa fastholdes. Kunde man faa tak i de mennesker som drar omkring til fremmede gesandter og smigrer sig inn ved aa tale ondt om Vinmonopolet, vilde det være ganske bra; det er jo i traad med det som vi saa saa ofte under krigen, hvor enkelte gesandtskaper blev møtestede for folk som la op onde raad mot sitt eget land og mot sitt eget lands regjering. At dette i høi grad vanskeliggjør forholdene, siger sig selv. Paa den annen side vil jeg si, at jeg av og til har inntrykket av at Vinmonopolet og dets ledelse mangler en viss smidighet; her gjelder det gamle ord: Suaviter in modo, fortiter in re. For Vinmonopolet bør det være en stor opgave aa bli populært; folk skal forstaa, at Vinmonopolet er en ypperlig leverandør av gode varer, med en forretningsmessig, kulant, letvint og god betjening; man maa i det hele tatt ha følelsen av at man faar like god behandling hos Vinmonopolet som man nogensinde har faatt hos en privat vinhandler. Og derfor skal Vinmonopolet være litt forsiktig, litt elastisk, litt medgjørlig. Der har været tegn til ondt blod mot Vinmonopolet baade i Bergen og i Trondhjem paa grunn av en optreden, som visstnok i og for sig var forsvarlig og forklarlig fra Vinmonopolets side, men hvor jeg tror litt mere elastisitet hadde kunnet hindre misstemninger. Og slik gjelder det utadtil ogsaa. Jeg tror ikke man behøver aa staa saa spikret fast, likeoverfor Frankrike for eksempel, paa alle mulige smaa detaljer; ofte kan en innrømmelse i en liten detalj føre til at man kommer over en stor vanskelighet. Og det er ikke bare her hjemme det gjelder for Vinmonopolet aa bli populært; det gjelder i høi grad ogsaa ute. Naar man vet med hvilken ulyst Frankrike paa mange maater hilste Vinmonopolet, skulde det være en stor opgave for Vinmonopolets styre aa faa Frankrike til aa forstaa, at Vinmonopolet i grunnen var den beste ordning Frankrike overhodet kunde ønske for aa faa en sikker, betryggende og god omsetning av franske vine; der kan jo for den franske vinhandler ikke tenkes en bedre kjøper, en bedre kunde, enn det store og mektige Vinmonopol. Men der skal man være forsiktig med knappenaalsstikkene; de irriterer ofte uten nødvendighet. Den ærede utenriksminister sa, at det var en del smaaspørsmål det her gjaldt, og det kan nok være det er smaa spørsmål, men det er av de smaa spørsmål som ikke alltid er saa lette aa løse, og som setter ondt blod og kan utvikle sig til store spørsmål. Jeg vil ønske at Vinmonopolet vil samarbeide lojalt med utenriksdepartementet og ogsaa vil høre departementets mening med lojal opmerksomhet.

Det var dette jeg hadde aa si. Min mening opsummert, er det med glede jeg konstaterer, at min opfatning i det store og hele faller sammen med den ærede utenriksministers. Jeg er gla over, at der dog paa enkelte omraader ikke er partipolitikk, og jeg vilde ønske at partipolitikken, hvor det gjaldt utenriksspørsmål, kunde tre mere tilbake til fordel for samlet optreden.

Egede-Nissen: For en kommunist er det jo overordentlig interessant aa iaktta, at mens vaart land staar i strid med og har stor meningsforskjell med og ogsaa virkelig har store ubehageligheter fra mange kapitalistiske stater, saa lever vi i den aller beste forstaaelse med verdens eneste kommunistiske arbeiderrepublikk. Og det er det, som iallfall jeg for min part alltid har holdt frem, at vi maa forsøke hurtigst mulig å utvikle det gode forhold vi staar i til Sovjet-Rusland. Det sier jeg selvfølgelig som kommunist, fordi jeg gjerne vil gjøre hvad jeg kan for at den første arbeiderrepublikk kan bli støttet herfra, men ogsaa og ikke mindre - jeg kan trygt si det - fordi jeg har den fulle forstaaelse av at det enda mere er i Norges interesse, at vi saa snart som mulig kan faa dette forhold helt ordnet. Og jeg er av den opfatning - og jeg tror, jeg har grund til at fremholde det - at vi kunde opnaa enda større fordele, hvis vi paa et tidligere tidspunkt hadde ordnet os med Sovjet-Rusland, end ved en ordning idag. Men hvis vi skulde være saa uheldige, at vi kom efterat England hadde ordnet sig - ja, da kan vi skyte en hvit pind efter fordele fra den kant; og det vilde være saare ubehagelig, ikke mindst for Nordnorge. For Nordnorge er det av overordentlig betydning, at vi hurtigst mulig kommer i regulær forbindelse med Rusland. Det vi, hvis vi nu skrider til en hurtig avslutning av forhandlingerne med Rusland, kan opnaa, det er jo anerkjendelse av overhøiheten over Spitsbergen, det er en ordning om fiskeutførsel fra Finmarken til Rusland, det er fangsten i Nordhavet, det er utvilsomt i stor utstrækning koncession for norske borgere i Rusland, det er en mestbegunstigelse av norske kreditorers fordringer i Rusland, og det er endelig - hvad der særlig nu i den vanskelige økonomiske situation som Nordnorge staar i er av den største betydning - store indkjøp i Norge for Sovjet-Ruslands regning. Vi opnaar derfor saa uendelig meget ved en hurtig løsning av vore økonomiske og politiske forhold med Rusland, at jeg indtrængende vil henstille til den ærede utenriksminister, at han nu lar det bli slik som han har sagt her idag, at idag eller imorgen, senest iovermorgen, vil denne note til Sovjet-Ruslands repræsentant her avgaa, i hvilken disse spørsmaal blir endelig ordnet. Og jeg oppfatter det da saaledes - og jeg vil gjerne be om utenriksministerens bekræftelse herav - at saafremt denne note da blir akcepteret av Sovjet-Rusland, da er praktisk talt saken i orden med dette rike, idet der da efterpaa kommer de forhandlinger i detalj som maa til for at man kan faa de traktater som er nødvendige og bindende utover den formelle anerkjendelse. Jeg har fulgt dette spørsmaal med den mest levende interesse, og jeg er glad for, at det er kommet saa vidt som det er kommet idag. Det er givet, at vi gjerne vilde, at det skulde gaat hurtigere; men jeg vil fuldt vel indrømme, at den ærede utenriksminister har hat mange vanskeligheter, og at der kan ha været mange ting som kan ha hindret ham i dette arbeide. Jeg vil derfor nu idag, idet jeg takker for det utenriksministeren har uttalt om saken, faa ønske, at det maa forholde sig som jeg her har præcisert, at

med denne aksept fra Ruslands side vil anerkjendelsen dermed være i laas.

Hagb. Lund: Flere av de spørsmåal som er reist her idag er av den aller største interesse, ikke mindst for Finmarks fylke og desuten for mig personlig, som har været og er medlem av den norsk-russiske handelsdelegation og den norsk-finske grænsedelegation. Jeg vil derfor hefte mig ved forholdet til Finland, til Rusland og endelig et enkelt spørsmåal vedkommende England - denne 3-mils eller 4-milsgrænse, som av hr. Mowinckel er bragt ind her idag. Utenriksministeren nævnte, at forhandlingerne med Finland hadde været vanskelige, og at det var tunge karer at bikse med. Ja, vi som nu har holdt paa at forhandle med dem i 1 1/2 aar har i alle de møter vi har hat hat rikelig anledning til at gjøre den erfaring. Finland mødte op med en delegation som gav uttryk for den almindelige stemning i Finland, som var av en utpræget chauvinistisk art. Vi hadde haabet og trodd, at Finland, naar det hadde vundet sin selvstændighet og til og med hadde faat disse store distrikter deroppe i Peisen omraadet eller som det paa finsk heter: Petchengaomraadet, skulde være litt velvillig og imøtekommende i sine forhandlinger, og at der sogar skulde være mulighet for os efter den første instruks vi fik fra regjeringen, at kunne gjøre os forhaabning om, at ogsaa Boris Gleb avsnittet ved mindelig overenskomst og forhandling kunde gaa over til Norge. Da vi begyndte forhandlingerne og hadde faat vor bestemte instruks fra regjeringen, blev blandt andet spørsmålet om Boris Gleb avsnittet bragt paa bane, men blev saa eftertrykkelig og straks tilbakevist av den finske delegations formand, at vi med en gang fik en levende følelse av, at disse mennesker mødte til forhandlingerne ikke for at gi noget fra sig eller for at gjøre nogen indrømmelse men snarere for at vinde noget og for at opnaa mest for sit land. Jeg skal ikke nævne mere om det her, vi kommer tilbake til det senere; men jeg vil bare understreke, hvad den ærede utenriksminister nævnte, at forhandlingerne har været overordentlig vanskelige. Og det har ikke sjelden hændt, at naar vi har troet vi hadde opnaad et resultat, saa har de i næste møte kommet og kuldkastet det hele, og vi matte begynde forfra igjen. Seet mot den bakgrund er jeg iallfall meget tilfreds over at vi er kommet til enighet med hensyn til grensereguleringen. Jeg har nemlig aldri vært av den opfatning at det er så umådelig meget vunnet for Norge om vi fikk Boris Gleb, og jeg har derom selv gitt en betenkning i denne sak. For det første består Boris Glebs befolkning av et par hundrede skoltelapper, som er noget av den usleste, fattigste og elendigste befolkning som overhodet finnes i de nordligste egne. De vil oplagt alle sammen være fattigkassemlemmer for den kommune som eventuelt hadde fått dem, her Syd-Varanger kommune, og det vil på mange måter være vanskelig å ha med dem å gjøre. Desuten har Boris Gleb, dets engere område, mindre betydning for Norge, men hvis man hadde fått hele Boris Gleb-kilen, sier man at det fra et forsvarsstandpunkt sett hadde hatt adskillig betydning for Norge. En ting har imidlertid jeg heftet mig ved, og det er at det nuværende Rusland og det

nuværende russiske styre er svært litet begeistret over igrunnen å ha gitt fra sig den nordligste del av Finland, Petschengaområdet.

Hvad det tidligere styre i Finland angår, som holdt sterkt på den gresk-katolske religion, så har jo for det Boris Gleb og Petschenga vært hellige steder som de har vernet om, og det var også en av årsakene til at vi i 1826 ikke fikk Boris Gleb som geografisk og naturlig hører til Norge, for der hadde de et litet kapel opført, senere opførtes et større kapel. I Petschenga har de et stort kloster. Og skulde den eventualitet inntreffe - og man må jo operere med alle muligheter - at et mer moderat Rusland kom til makten, kan man i hvert fall være sikker på at det med en eneste gang vil forlange Boris Gleb-avsnittet og Peisenområdet tilbake; hadde vi da gått med på å forhandle med Finland og forsynt oss, og fått Boris Gleb-avsnittet, er jeg ganske overbevist om at vi ikke alene hadde måttet gi tilbake Boris Gleb-avsnittet, men at vi hadde stått i fare for å ha måttet gi mere fra oss, kanskje hele Kirkenes og Syd-Varanger. Det er en farlig ting å søke å få erhvervet en såvidt omstridt grunn som denne er, og selv om det nuværende Rusland engang skulde slå til Finland, er jeg ganske overbevist om at det de først vil ha tilbake, er de strekninger der oppe. Og hadde vi da gjennom Finland opnådd Boris Gleb-avsnittet, vilde vi komme ut i samme vanskeligheter. Det er mitt syn på saken, og jeg føier til at det er et meget almindelig syn blandt de oplyste folk i Finmark. Jeg har avgitt en særframstilling om saken, hvori jeg uttaler den mening at jeg slett ikke er for at vi skulde sette noget inn på å få Boris Gleb-avsnittet av den grunn jeg her har nevnt. Da den norske regjering fikk meddelelse om at den finske delegasjon så spontant og voldsomt hadde avbrudt enhver tanke på forhandling om Boris Gleb-avsnittet, gav den oss øieblikkelig fullmakt til å forhandle videre og ikke opta det spørsmål, idet det spørsmål blev skrinlagt, og det vilde heller ikke ha nyttet noget yderligere å ta det op. Vi har imidlertid fått konvention istand om en grenseregulering. Vi har fått grensen trukket op såvel for pasvikelven som for Grense-Jacobselv, og det regner jeg for å være av den aller største betydning, for vi har i alle disse år - det gjelder Rusland, men det gjelder ennu mer Finland, der gir jeg hr. Nygaardsvold rett - hatt mange vanskeligheter opp på grensen. Det har hendt mig selv som fylkesmann på grensereiser, at jeg har vært utsatt for ubehageligheter fra finnernes side. 2-3 finner hadde slått en holme, som alltid har vært norsk grunn og som er slått av norske opsittere. Da jeg gikk iland for å ta affære i den anledning, reiste en mann sig i en båt med hevet gevær, som han imidlertid ikke benyttet sig mer av enn som en trussel. Disse finske innbyggere slog holmen, og vi gjorde øieblikkelig reklamasjon, og den er også sendt den finske regjering. Da vi kom helt op på Grensefoss, stod der en norsk tømmerkoi som var ubebodd. Da vi kom inn, var der friske glør på grua, efter finske undersætter, som hadde fisket på norsk grunn. Jeg nevner disse ting fordi jeg mener at det vi først bør gjøre, det er ved Pasvikelven å treffe alle mulige foranstaltninger for å møte de vanskelige forhold vi har der

ved grensen fra en befolkning som har så liten kultur som de finske opsittere på grensen har, og som er nokså brutale i hvad de foretar sig. Jeg har foreslått underhånden til departementet at der først og fremst nu bør legges telefonlinje helt op til Grensefoss. Jeg har videre foreslått at der bør settes eget politi som har å trafikkere hele denne grense i sommerhalvåret, da det er særlig påkrevet. Som det tredje alternativ bør vi få vei langs hele grensen til Grensefoss. På finsk side gjør man store anstrengelser. De holder på med å bygge en bred vei som har beskjeftiget 400 mennesker den siste sommer, og målet er å komme helt frem til Petschenga. Neste år beregner finnene å være fremme til Salmijärvi og det greier de utvilsomt. Foruten at vi har fått trukket op grensen, hvorved disse trakasserier som jeg nettopp nu nevnte eksempler på at jeg selv hadde vært utsatt for, utvilsomt vil ophøre, har vi fått en samferdselsoverenskomst, hvorved vi på en praktisk og grei måte etter min mening har fått ordnet samferdselene mellom grenseboerne på norsk og finsk side. Det er av den største viktighet, for det ga anledning til mange og kjedelige forhold dette at finner kom inn på norsk grunn og nordmenn kom inn på finsk grunn. Og det er ganske naturlig at man kan ikke stenge landene ute fra hinannen, folk må kunne gå til hverandre, gjøre innkjøp, og som slektninger - hvad de ofte er - besøke hverandre. Men når hr. Nygaardsvold etter sin korte visitt i Pasvik i sommer nu sier at han er engstelig for at opsitterne vil foretrekke å komme under Finland fremfor å være under Norge - det spørsmål har jeg interessert mig meget for - da kan jeg berolige hr. Nygaardsvold med at alle opsittere på norsk side er glade over at de bor på norsk grund og vilde aldri - om de hadde valget - gå over til finsk side. Det er forholdet blandt de norske opsiddere; der hersker en gledelig nationalitetsfølelse der, og de er lidet finsk-sindet efter de molester de har vært utsatt for fra finske undsaatters side, og efterat de har sett, hvordan den finske statsstyrelse behandler sine finske undsaatter, saa nogen engstelse behøver man ikke nære i den retning. Det er riktig, som hr. Nygaardsvold sa, der ligger ikke saa lidet statstømmer oppe i Pasvik, som trods gjentagne henvendelser fra vaar regjering er blit negtet aa fløtes ut, og det er meget beklagelig. Men naar hr. Nygaardsvold nevnte, at finnerne fløtet sitt tømmer gjennom sitt finske selskap hele Pasvikelven ut til Kirkenes saa er det forsaavidt ikke rigtig som det ikke er noget finsk selskap det som blev nevnt av hr. Nygaardsvold, det heter Pasvik-timber og er et Fredrikstadselskap, som har faatt koncessjon av Finland, men bestaar av norske borgere, som har sat omkring 5 mill. kr. av norsk kapital i selskapet, og det er derfor i Norges store interesse, at de faar adgang til aa fortsette aa fløte sitt tømmer helt til Kirkenes. Der legges ogsaa nu - efter hvad jeg har hørt der er fare for - vanskeligheter iveien for dem fra finsk side, fordi de avgifter som de ved sin kontrakt oprindelig har skullet betale er saa smaa, at den finske stat faar et direkte tap ved den kontrakt hvert aar, og det er derfor de vil forsøke aa gjøre vanskeligheter fra Finlands side, saa der er saa meget større nødvendighet for oss i Norge

aa søke aa faa istand en fløtningsoverenskomst. Naar det av hr. Nygaardsvold blev antydnet at der saavel fra regjeringens som fra delegationens side her var vist muligens en smule efterladenhet, svakhet, saa er ikke det rigtig. Fløtningen har vært et av de største og viktigste, men ogsaa et av de aller vanskeligste spørsmaal, for der har finnerne mødt op med noen forlangende som vi norske absolut har negtet aa gaa med paa. De vilde ha et felles fløtningsstyre av norske og finske borgere, de forsøkte gjennom de forslag de fremkom med paa dette omraade aa rote sammen norske og finske interesser paa en saadan maate, at det vilde blit gjenstand for idelige ubehageligheter og strid. Vi var straks paa det rene med at den linje vi maatte holde var: Norge for normennene og Finland for finnerne, - og det har gaat som en rød traad gjennom alle forhandlinger, at vi har gaatt med paa alt, som kunde styrke oss, men vi har ikke villet gaa med paa noget fellesskap, som kunde gi anledning til videre strid og vanskeligheter. Det siste vi var sammen fikk vi utarbeidet paragrafbestemmelser, det er 30 paragraffer. De er meget detaljerte og de er bygget paa at annet princip. Desuten vilde Finland ha en traktatmessig rett til aa kunne fløte tømmer helt ut til Kirkenes, traktatmessig rett over norsk grunn. Vi sa da, at de selvfølgelig skulde faa lov gjennom norske borgere til aa fløte tømmer, og det som ikke er forbudt i Norge det tillater vi ogsaa for dere, men aa binde oss traktatmessig saadan at vi gir Finland rett over norsk grunn det kan vi ikke og vil vi ikke. Det var spørsmaal vi kjempet med hele tiden, at vi ikke nogensinde vilde gaa med paa det, og det har gjort, at forhandlingene om fløtning har trukket ut og gjort dem vanskelige, men vi har der den norske regjeringens ubetingede instruks, som alle de norske delegerte gav sin tilslutning, saa der var vi meget stive. Nu skal vi huske at den øverste del av Pasvikelven er helt norsk, den mellemsste del er felles- elv, saa er et lidet stykke finsk ved Boris og saa er det nederste igjen helt norsk, saa man maa forstaa, hvor vanskelig det er, naar man ikke gaar med paa det finnerne vil, et fellesstyre for hele elven, for det vilde være det letteste aa gjøre, men det vilde paa den annen side innebære et sammensurium med saa mange vanskeligheter og derav følgende splid fremover, saa vi vovet ikke aa gjøre det. Jeg gaar saa vidt i detaljer i denne sak, fordi hr. Nygaardsvold, som har vært der oppe og som kanskje har faatt et umiddelbart og kanskje litt for sterkt inntrykk av enkelte av disse forhold, har gitt uttrykk for dette; jeg mener det er nødvendig baade av hensyn til regjeringen og delegationen aa fortelle, hvorledes det henger sammen, og jeg gjør det saa meget trøstigere som dette er et hemmelig møte. Dette er ting som hvis det kom den finske minister eller den finske regjering for øre vilde kunne skade vaare videre forhandlinger umaadelig, saa i aapent møte vilde jeg ikke ha sagt de ting, som jeg saa uforbeholdent har fortalt her. - Saa sa hr. Nygaardsvold, at man var ikke opmerksom paa den lokale finske presse; hvilket hadskt sprog den førte. Jo, det er man. Alle de finske lokalavviser kommer over til oss, jeg har selv faatt

oversat til norsk avisartikler paa finsk, de oversettes og bemerkes saavel i utenriksdepartementet som i landbruksdepartementet, og jeg har faatt artikler i oversettelse fra begge disse departementer. Desuten sidder der som en liten stab nationalsindede folk oppe i Finmark som kan ypperlig finsk og holder disse aviser og passer paa hver eneste artikkel, saa der gaar ikke noget forbi de norske myndigheter av den slags. Saa vil jeg nevne en ting, som jeg ogsaa har gjort regjeringen opmerksom paa, at der fra finsk side gjennom agitasjon arbeides efter det bevidste maal aa faa utbredelse av finsk sprog og finsk kultur i Finmarken. Det kom for et halvt aars tid siden en mann til mig, det var en læge, og meddelte mig at han ved et sykebesøk i en norsk familie hadde sett finske skrifter ligger utover bordet, han kunde litt finsk og leste dem, og der stod som overskrifter: om ungdommens opdragelse, om ungdommens kristelige opdragelse, - det var skrifter noksaa meget av religiøst tilsnitt, men ogsaa almindelige skrifter. I denne familie var mannen normann og konen finsk og de bodde i Nord-Varanger. Lægen spurte vedkommende mann, hvorfra de hadde faatt disse skrifter, og han opplyste at de fikk dette gratis saa meget de vilde fra Finland. Jeg kaldte op baade toldinspektøren og postmesteren og bad dem om aa undersøke hvor meget der kom av disse finske skrifter og toldinspektøren ga mig den meddelelse efter en kort tids forløp at i 1922 kom der 8 kg. finske skrifter og i 1923 var der kommet 38 kg. og overalt blev der spredt skrifter. Jeg foreslog som et mottrekk mot dette, at man oppretter folkebibliotheker og spreder norske skrifter rundt i alle hjem, og det ser ut til at det gaar i orden. Jeg nævner det nærmest for at si, at jeg har det indtrykk at man gjør alt hvad man kan fra finsk side for i det hele tat at hævde sig der oppe og om mulig at komme sig ind paa os paa alle maater. Og det led i det arbeide er den store vei. De haaber derved at kunne trække vor handel og vore interesser østover og nedover gjennom Finland istedenfor vestover og sydover med hurtigruterne. Det er maalet, og det er det vi maa ha vor opmerksomhet sterkt henvendt paa og være forsigtige med, for gaar det den vei, kan snart Norge bli forkvænsket eller forfinsket. Det som staar igjen av de norsk-finske forhandlinger er - som jeg nævnte - den endelige utformning av fløtningsreglerne og reglerne for utbygning av vandkraften. Utbygningen av vandkraften er ogsaa et meget vanskelig og indviklet spørsmaal, og det har ikke nu aktuell interesse. Vi har konferert med aktieselskapet Sydvaranger, som selv sier at det ikke har nogen aktuell interesse for tiden at bygge ut. Det vil medføre uhyre store omkostninger og by paa mange vanskeligheter. Vi kan derfor kun fastsætte endel almindelige principper, mens den nærmere detaljerte kontrakt i hvert enkelt tilfælde maa utformes, naar det har en speciel interesse. Vi har med hensyn til disse spørsmaal eksperter med os i delegationen, og det vil bli utformet saavel for fløtningen som for utbygningen av vandkraften, naar de delegerte den 4de februar efter indbydelse av den norske regjering trær sammen her i Kristiania. Jeg gaar derfor ut fra at disse forhandlinger forhaabentligvis vil kunne

tilendebringes inden utgangen av februar, idet jeg dog er fuldt opmerksom paa at sjøfartskonventionen har lagt hindringer i veien. Vi hadde nemlig en bestemt følelse av under vore forhandlinger, at de vilde benytte sig av de forhandlinger med hensyn til sjøfartskonventionen, som da minister Urbye var i fuld gang med. Naar man endnu ikke er kommet til noget resultat, saa tror jeg de vil benytte de goder, som vi utvilsomt vil opnaa ved sjøfartstraktaten, som en brækstang likeoverfor disse forhold i haab om at opnaa goder for sig på fløtningens område. Jeg er ikke sikker paa om de ikke muligens kan begynde at koncentrere sig om fløtningsspørsmålet, som for dem har størst interesse. Vi har jo paa norsk side litet av skog, mens Finland har kolossale skoge, saa dette spørsmaal har størst interesse for Finland.

Jeg skal ikke si mere angaaende forhandlingerne med Finland. Hvad forhandlingerne med Rusland angaar, saa reiste jo jeg som medlem av den norsk-russiske handelsdelegation for to aar siden ind til Moskva sammen med delegationens øvrige medlemmer, og vi forhandlet der, og fik allerede det første aar indtryk av at det var vanskelig paa mange maater at forhandle med russerne. Specielt kastet de os det i næsen, at vi ikke hadde gjort noget indledende skridt for at de skulde bli anerkjendt de jure. Og det gjentok sig kanskje sterkere da vi var der i 1922. Jeg mener - efter mit indtryk av de to besøk der borte og efter alle de møter vi har hat i den norske delegation - at alle interesser tilsier, at man jo før jo heller bør gaa til anerkjendelse av Rusland de jure. Kan vi anerkjende Rusland og komme foran stormagterne, saa har vi de bedste utsigter, saavidt jeg kan skjønne, til at opnaa store fordeler. Og vi har stor interesse av disse ting. Jeg tænker paa pomorhandelen. Pomorhandelen var jo før krigen i Finmarken et noksaa omtvistet spørsmaal. Det gik formelig politik i det. Forretningsstanden ansaa ikke pomorhandelen for at være noget gode, mens derimot fiskerne og arbeiderne ansaa den for et stort gode. Da saa krigen kom og hele pomorhandelen ophørte, viste det sig at den grep saadan ind i hele forretningslivet i Finmarken, at vore største forretningsmænd desværre led et ganske betydelig avbræk. Og fra den stund er der ikke mig bekjendt mere end en mening i hele Finmarken om pomorhandelen: Den er en velsignelse, som befolkningen ønsker og ber om at faa tilbake snarest mulig. Nu er jeg fuldt paa det rene med, at da den russiske stat tok alt som heter russisk eiendom, tok den ogsaa pomorskippernes fartøier, og de blev liggende borte i russiske smaahavner paa Murmanskysten og østover uten at bli vedlikeholdt, saaledes at der av denne pomorflaate paa ca. 250 fartøier efter sigende idag ikke skal være mere end 50 som er i brukbar stand. Det vil jo med andre ord si at man ikke kan regne med at faa igjen pomorhandelen, forsaavidt man da skal benytte de russiske fartøier. Men anerkjender vi Rusland de jure, saa er netop efter min mening øieblikket inde til at opta forhandlinger om at vi selv, uten de toldmurer som det nu har været fra russisk side, kan føre vor russebehandlede fisk til de russiske havne. Og ved det vil vi jo selvfølgelig ha et ganske andet økonomisk utbytte av denne handel end vi hittil

har hat. Russerne har jo tidligere fragtet fisken selv, men nu har de altsaa ikke fartøier til at føre frem al russefisken.

Flere talere har nævnt Spitsbergen - jeg skal ikke hefte mig ved det. Men at det spiller en stor rolle at anerkjende Rusland de jure ogsaa av den grund, er jeg ikke i tvil om.

Utenriksministeren nævnte, at Norge har ca. 130 millioner tilgode. Tidligere har det jo gaat det rygte, at man hadde ca. 200 millioner tilgode. Jeg gaar da ut fra, naar det nu er 130 mill., at bl.a. alle de krav er skaaret væk, som refererer sig til mislykkede valutaspekulationer. Da alle krav paa Rusland begyndte at strømme ind, hørte jeg underhaanden, at ogsaa valutaspekulanter, som hadde foretat mislykkede spekulationer i rubel, hadde sendt ind krav paa differansen. Men det er en given sak, at hvis bare et enkelt saadant krav kommer frem sammen med berettigede krav, vil det vække det forut mistænksomme Ruslands opmerksomhet, og det kan lægge vanskeligheter i veien for virkelig gode, retmæssige krav. Er det derfor nogen gang, at klinten bør skilles fra hveten, er det i et tilfælde som dette. Men med en saa dygtig mand som assessor Christiansen som formand i denne komite gaar jeg ut fra, at dette blir gjort paa tilbørlig maate, ellers er der fare paa færde. -

Utenriksminister Michelet: Det er guld kroner, de 130 millioner.

Lund: Saa nævnte hr. Joh. Ludw. Mowinckel forholdet til England, og han nævnte 4-mils grænsen, at vi nu burde se at opta forhandlinger og at vi da ikke burde opretholde 4-mils grænsen, som altid har været bestridt, men heller gaa med paa den internationale 3-mils grænse. Det kan kanskje ha interesse i denne forbindelse, at jeg opplyser, at jeg gjennem et av de marinefartøiers førere som har ligget og passet paa trawlere, underhaanden har faat høre, at man hos en av disse trawlere, som blev tat, fordi den fisket ulovlig, hadde bragt i erfaring, at alle trawlere-kapteiner har en instruks fra marineministeriet i England, som gaar ut paa, at de under sit fiske skal respektere 4-mils grænsen, og at hvis de blir tat indenfor den norske 4-mils grænse, vil det ha tilfølge, at marineministeriet tar fra dem deres førercertifikat for ett aar. Jeg vet ikke, om dette er kommet til regjeringens kundskap. Hvis det ikke er det, vil jeg gjerne be om, at dette blir undersøkt, for er forholdet dette, som det er opplyst mig, saa synes jeg, at man skal ikke med engang hoppe på 3 kvartmil. Hvis England har git instruks til sine skippere om, at de skal respektere 4-mils grænsen, bør vi i hvert fald principalt opretholde den i eventuelle forhandlinger med England.

Der kunde være meget mere at si, men jeg skal innskranke mig til disse bemerkninger, idet jeg gaar ut fra, at denne sak om de norsk-finske forhandlinger kommer op her senere i hele sin bredde.

Mellbye: Jeg vil gjerne i likhet med hr. Joh. Ludw. Mowinckel bringe utenriksministeren en tak for den indgaaende

og utførlige redegjørelse, han her har avgitt, og opriktig talt var jeg litt forbauset over det angrep, hr. Madsen rettet paa vort utenriksstyre for bureaukrati og at det var som en hermetisk boks, for netop idag synes jeg ikke, det var paa sin plads. Utenriksministeren har jo - for at bruke hans eget uttrykk - kløtt sig naken for os, og det synes jeg, vi kunde paaskjønne.

Saa vil jeg meget bestemt protestere mot en ytring av hr. Joh. Ludw. Mowinckel i hans omtale av mulige forhandlinger med Island om nedsættelse av tolden paa islandsk faarekjøtt. Han uttalte der en beklagelse over, at Stortinget hadde vedtat et bønkeforslag om kjøtt-told, det var saa yderst uheldig, og det gjorde saadant daarlig indtrykk paa Island. Jeg maa der faa lov til at opplyse hr. Mowinckel om, at det aldeles ikke var noget bønkeforslag men det var toldkomiteens flertals indstilling, og det blev vedtat her med meget stor majoritet, og det er virkelig et av de faa lysglimt, som vort betrængte norske jordbruk har hat i den senere tid. Og jeg vil ogsaa si, at det kan være heldig ved de forhandlinger, vi nu skal gaa til med Island, at ha faat den told saapas stor, som den er nu, for det gjør, at vi muligens kan stille os velvillige her, og jeg mener, at man skal stille sig mest mulig velvillig her, ikke bare av nationale hensyn, men ogsaa for muligens at opnaa reelle fordele her for vore fiskerier.

Saa blev det nævnt her i diskussionen noget om - det var vist baade utenriksministeren og hr. Madsen inde paa - at der var kommet protester mot guldtolden. Saavidt jeg forstod utenriksministeren, er der aldeles ikke kommet nogen protest mot guldtolden fra Frankrike eller i det hele tat fra noget land. Utenriksministeren har nævnt privat til mig, her, at der er kommet en forespørsel fra Danmark i den anledning, men det behøver vi jo ikke at ta os noget nær, for like overfor Danmark staar vi handelspolitisk meget heldig. Det har altsaa været nævnt, utenriksministeren nævnte, at der var kommet et saadant forlydende i et blad, at Frankrike hadde protestert. Jeg vil da i denne forbindelse si, at der har været talt meget sterke ord i denne sal mot den del av vor presse, som i forbudsspørsmålet undertiden har søkt at mobilisere utlandet mot os - og jeg mener med rette - men her er det ogsaa gjort et saadant forsøk, som vi bør sette fingeren paa og som ikke bør gjentages.

Saa var det med hensyn til Finmarken og kolonisationen der. Jeg er der enig med baade hr. Nygaardsvold og hr. fylkesmand Lund i, at det har en overmaade stor national betydning dette at styrke det norske element. Jeg er ogsaa bange for, at dette forhold der med Finland kan bli en ganske alvorlig sak for os, finnerne er ikke gode at bakste med, og vi maa være meget opmerksomme her.

Saa er det med hensyn til anerkjendelsen av Rusland de jure. Det er jo et ganske delikat spørsmål og et vanskelig spørsmål, som - jeg vil ærlig tilstaa - jeg har liten oversigt over. Jeg hadde ogsaa litt vanskelig for at oppfatte, hvad utenriksministeren sa her paa dette punkt. Det skadet vel ikke, om vi var litt forsigtige her og saa litt paa, hvad det er for reelle fordele, som vi kan opnaa. Jeg ser jo ogsaa, at

den nye engelske førsteminister, mr. Ramsay Mac Donald ogsaa opererer noget forsiktig her.

Wrangell: Jeg forlangte ordet for at uttale min tilslutning til hr. Joh. Ludw. Mowinckels henstillen om, at der maa bli gjort noget, saa der kan komme en overenskomst istand mellem Norge og Island. Jeg kan derimot ikke være enig med hr. Mowinckel, naar han øvet kritik over at toldpaalægget var skedd i saadan hast. Der maa jeg derimot være enig med hr. Mellbye. Jeg tror, at toldpaalægget kan være godt at ha under underhandlingerne, det er en av de fordele vi kan ha for underhandling med Island. Jeg tror ikke, det var til skade. Jeg vil for mit vedkommende si, at Island og fiskerierne under Island har en langt større betydning for vort land og for vore fiskere end Grønland har, en meget større betydning. Det er en ganske anden flaaete, som har drevet sin næring paa Island, end den, som har drevet sin næring paa Grønland, og vi vet alle, hvor vanskelig det er blit for os at drive vore fiskerier under de islandske kyster. Jeg skal faa lov til at oplyse om, at saa tidlig som i otti-aarene var der alene fra Haugesund utklarert over 100 fartøier til Island, dertil kom store ekspeditioner fra Stavanger og vistnok ogsaa nogen fra Bergen, men det var væsentlig fra Haugesundkanten den gang. Senere er der ogsaa blit stor fart paa Island fra Aalesund, Kristiansund og de nordlige dele av landet. Den gang hadde man tilladelse til at fiske inde i fjordene; fisket foregik ikke som nu ute paa havet, men man erhvervet sig rettigheter til at fiske inde i fjordene, hvilket fiske skedde næsten udelukkende med landnot. Naar en mand havde rykende skorsten derborte, hvilket ordnedes paa den maate at vedkommende tok med sig et litet træhus og bygget det op paa Island, saa hadde han dermed rettighet til at fiske inde i fjordene. Det er senere forandret ved lovbestemmelser paa Island, saa det er der ikke nu anledning til. Men der har nu i de senere aar været fisket paa en anden maate, end man dengang gjorde. Man maatte dengang ligge i fjordene og vente, til silden kom og man fik stengt den. Nu fiskes der med snurpenøter og med drivgarn ute paa havet, saa nu spiller det ikke samme rolle for os, med hensyn til fiske indenfor territorialgrænsen. Men kunde man opnaa det, som hr. Joh. Ludw. Mowinckel antydte, at man kunde faa anledning til ved imøtekommenhet fra Norges side at fiske ogsaa indenfor territorialgrænsen, vilde svært meget være vundet. Det er der vel ikke haab om kan lykkes, men kunde det lykkes, vilde det selvfølgelig være en stor fordel. Men det, som for os nu er det væsentlige, vilde være at opnaa rettighet til at komme i havn med fiskeprodukterne, faa anledning til at salte dem i havn, enten paa fartøierne eller paa land, noget der vilde være av den aller største betydning. Som alle der har litt kjendskap til dette, vet, maa man nu salte silden ute paa havet, man kan ikke gaa ind med silden og salte den i havn. Man kan endog ikke ha en eneste tønne sild, som ikke er tilslaatt, uten at man faar stor mulkt. Dette er jo ganske uholdbart i længden. Flaaten fra Haugesundsdistriktet, tror jeg nu iaar var paa omkring 70, 80 fartøier, som drev dette fiske ute paa havet. Tidligere, før man fik den bestemmelse

paa Island, hadde man ret til at ligge i havn naar man fisket udenfor territorialgrænsen - og desuden adgang til at ligge i havn med et moderfartøi, som saltet silden, som fiskerne kom ind og leverte skibet. Da var det jo en bra ordning. Men som sagt, som forholdet nu er, er det umulig. Det er derfor, mener jeg, av den aller største betydning for os, om vi kan faa en overenskomst istand med Island, og jeg er glad over at høre, efter hvad jeg förstod av hr. Mellbyes uttalelser, at der ikke fra landmændenes side vil bli reist nogen egentlig protest mot det, jeg förstod ham slik; jeg er meget taknemmelig for, at man viser imøtekommenhet fra den side like overfor den store bedrift, det her gjælder.

Med det samme jeg har ordet var det en ting, jeg vilde faa lov til at nævne, som hr. Joh. Ludw. Mowinckel udtalte sig om, som jeg ikke kan være enig med ham i. Han mente, at hetvinsforbudet var ophævet for tidlig, saa at vi ikke hadde hat anledning til at komme til den overenskomst med Spanien, som vi burde kommet til. I den anledning vil jeg ha sagt, at jeg er helt uenig i den anskuelse. Mig forekommer det, at det varte altfor længe, før forbudet blev ophævet, til stor skade for vore fiskerier og for vort land, og hadde det gaat en stund til med kontingent fra Spanien, hadde vi neppe nogensinde faat traktat paa feil grundlag med Spanien igjen. Jeg vil bare ha sagt dette som mit syn paa samme.

Scheflo: Hvad angaar den del av utenriksministerens redegjørelse som angaar Rusland, kan jeg i alt væsentlig henholde mig til hvad min partifelle hr. Egede-Nissen uttalte. Jeg er likesom ham meget tilfreds med at det nu ser ut til at saken virkelig skal bli ordnet. Hr. Mellbye mente man fremdeles skulde være yderst forsiktig med de skridt man her tok. Ja, man kan ogsaa være saa forsiktig at forsigtigheten blir letsindighet. Den norske stat har nu en værdi i sin haand: Michelets navn under en traktat som anerkjender Rusland, - det er en værdi idag, men ingen vet hvor længe denne værdi bestaar. Den dag England eller Italien har anerkjendt Rusland er hr. Michelets navn i det spørsmåal ganske værdiløst. Vil man ha noget, og vil man ræsonnere som hr. Mellbye, at man skal søke at opnaa mest mulig, saa bør man skynde sig. Risikoen er nu meget liten. Det gaar ikke an for England, det gaar ikke an for nogen stormagt at optræ imot Norge, fordi Norge nu anerkjender Rusland; saa langt som baade England og Italien er gaat i det spørsmåal, maa det ansees at være tilladt selv for et litet land, hvis selvstændighet naturligvis er meget betinget, at ta det skridt. Risikoen bestaar naturligvis nu kun i at man venter for længe. Naar jeg har bedt om ordet er det utelukkende av hensyn til de uttalelser hr. Mowinckel kom med om Vinmonopolet. Jeg er ikke nogen duelig advokat for den indretning, men jeg føler en slags forpligtelse til at komme med en uttalelse. Det er riktig at der foregaar en ondartet og skammelig agitation fra norske forretningshold imot Vinmonopolet, delvis offentlig men endnu mere underjordisk. Det skulde undre mig om ikke den trafik rammes av straffeloven, og jeg er sikker paa, at hvis folk, som ikke tilhører forretningsstanden, som ikke tilhører

den magthavende klasse, hadde indladt sig paa en saadan landsforrædersk trafik, vilde det være blit straffet ganske kraftig. Den side av saken vil muligens bli berørt i et offentlig møte, og jeg skal ikke her utbre mig over det. Men hvad Vinmonopolets forretningsdrift angaar kan jeg forsikre, at det personale som nærmest har med ledelsen at gjøre, direktøren og indkjøpschefen, virkelig legger an paa at Vinmonopolet skal bli populært, som hr. Mowinckel sa. Det vil si, de vil holde gode vine. Hvis hr. Mowinckel er vinskjønner, og han har smakt paa varene, er jeg sikker paa han maa erkjende, at alle de vine Vinmonopolet bringer paa markedet virkelig er ordentlige varer. Der fuskes ikke. Priserne er sat saa rimelige som det overhovedet er mulig; vi beregner sædvanemæssig fortjeneste. Vi har endel dyre vine; det er dem som er kjøpt i Norge av norske private forretningsmænd. Vi overtok flere millioner flasker rødvin til en rundelig pris. Man trodde det, at hvis man nu ikke knep paa erstatningen til de private vinhandlere men betalte dem slik, at de virkelig var dækket, saa skulde det bidra til at gjøre Vinmonopolet populært. Jeg stemte delvis imot de høie priser, andre stemte for rundelige priser. Det viste sig at utak er verdens løn, i hvert fald naar man har med vinhandlere at gjøre. Det har ikke hjulpet det grand. Selvfølgelig gjør Vinmonopolet hvad de kan for at optræ korrekt og forretningsmæssig overfor kunderne og overfor publikum, men det er dog en institution som staar til ansvar overfor staten. Det er ikke private midler som her forvaltes, det er offentlige midler; halvdelen er statens midler, resten er aktionærernes. Det gaar ikke an for Vinmonopolets administrerende direktør at optræ som om han var privatmand. Jeg skal nævne et eksempel. I Bergen, hr. Mowinckels fødeby, er der reist et meget sterkt krav om, at Vinmonopolet skal anbringe 100000 kroner i et hotel derborte. Begrundelsen er at der vil bli drukket vin paa det hotel. Men for det første: Vinmonopolet har ikke i opdrag at øke vinforbruket, monopolet har at dække det behov som er tilstede og ikke at øke behovet ved at bygge hoteller. Dernæst er det, at anbringe 100000 kroner i et hotel i Bergen med de nuværende byggepriser, en meget tvilsom spekulation. Selv om det var en god spekulation, hadde Vinmonopolet ikke lov til at indlate sig paa det, men naar det er en daarlig spekulation er det klart, at det vilde være i høieste grad klanderværdig. Som stortingsmand og som offentlig mand maatte hr. Mowinckel ha klandret Vinmonopolet, hvis det hadde tegnet de 100000 kroner. Som borger av Bergen vil han muligens klandre, at Vinmonopolet ikke har tegnet de 100000 kroner, men jeg mener at den opinion som er søkt reist i Bergen er en daarlig opinion, og det samme gjælder det meste av de skriverier som er fremkommet mot Vinmonopolet. Der har været endel misnøie fra vinagenternes side i Bergen og Trondhjem, og det kan jeg si, at nogen ret har de hat, og vi har forsøkt at imøtekomme kravene fra dem saa langt det var mulig. Vi har søkt at hindre at monopolet skulde bli et Kristianiamonopol; vi skulde paa sæt og vis, saa langt det er forenlig med de rimelige forretningsinteresser, gjøre det til et monopol som virket over det hele land, men

det er naturligvis en grænse man ikke kan overskride. Kræver monopolets bestaaen, at enkelte vinagenter utover landet ophører at existere, saa faar de ophøre at existere. Hvad angaar de krav som er reist fra Spanien om en ændring av monopolloven, saa kan jeg si, at det er den enstemmige opfatning inden Vinmonopolet - dette gjælder ikke bare de regjeringsopnævnte medlemmer, det gjælder ogsaa de to forretningsmænd, de to høiremænd - at hvis regjeringen gir sig overfor Spanien, saa har monopolet faat et grundskud. Der er ikke nogen vei forbi. Enten maa man altsaa opgi monopolet, eller ogsaa maa man avslaa Spaniens krav. De er saa ublue og saa urimelige at de gaar paa livet løs for monopolet.

Præsidenten (Lykke): Faar jeg lov til som repræsentant at uttale, at jeg er ganske enig i at beklage den agitation som drives mot Vinmonopolet, men jeg forstod hr. Scheflo saa, at han sa at der var drevet en ondartet agitation fra norsk forretningshold. Imidlertid er det jo ikke derfra agitationen mot monopolet kommer, den kommer jo fra de private importører og fra de franske og spanske huses agenter.

Scheflo: Det er fra norske borgere, hr. præsident!

Præsidenten: Men hr. Scheflo sa fra den norske forretningsstands side.

Indrehus: I fyredraget sitt, der hr. Egede-Nissen so sterkt talde til at ein no snart no laut koma til ei ordning med Russland, nemnde han at han som kommunist hadde eit serleg ynske um at me skulde vera vener med den fyrste kommunistiske regjeringi. Eg tykkjer dei ordi er heilt skynlege ut ifraa hr. Egede-Nissen sitt standpunkt; men naar eg i den seinare tid hev havt og framleides hev ei sterk kjensla av at det som hr. Egede-Nissen sa, er fullt rettkome, so hev det ikkje noko med det slag samhug aa gjera, og eg vilde ha den same kjensla um det var ein sultan som no styrde Russland eller ein keisar eller kva som helst. Eg meiner at det som me maa handla ut ifraa, er ymsynet til dei norske interessar, og umsynet til dei norske interessar aaleine. Eg hev, som medlem av den nemnd eg sit i, i desse aar havt høve til aa faa ei viss kjenning med kor store interessar me, og serleg daa fiski vaare, hev av aa koma i regulært samband med Russland. Og naar det her er sagt at dette er ting som er vanskelege aa forstaa for oss lekmen, so er eg einig i det; men ei røynsla hev i alle fall eg gjort. Me minnest den gongen utanriksminister Mowinckel kom med sitt framlegg um ei handelssemja med Russland. Det vekte stort motstand, men det gjekk igjenom, og ingen er vel i tvil um at dersom den semja, som hev verka etter maaten godt - dersom ho var komi i stand paa eit tidlegare tidspunkt, so hadde ho vore mykje meir verd. Eg trur at me alle saman skynar, som det hev vore nemnt av ymse talarar, at me med umsyn til det aktivum me hev i det aa koma i samband med Russland blandt dei fyrste eller helst som det fryste land, no er i den ellefte time, dersom me ikkje er komne lenger, soleis at det aktivum um etter maaten stutt tid vil vera ute av kurs

som verdfullt aktivum for oss. Eg vil difor faa lov til aa segja at eg er heilt einig i det som baade hr. Egede-Nissen og hr. Scheflo heldt fram, at no gjeld et aa handla so fort som raad er og ikkje berre vera varsam. Me gjorde eit politisk mistak den gongen me hadde med handelssemja aa gjera, og mi meining er, at det er ingen tvil um at me tapte paa framgangsmaaten vaar den gongen. Det var stort motstand imot handelssemja; men lat oss no taka lærdom av røynsla og stella oss soleis at me kann ha mest mogleg bate av aa koma i samband med Russland. Det gjeld her berre eit tidsspursmaal. Anten me gjer det i dag eller i morgen eller seinare - alle veit det er berre eit tidsspursmaal. Lat oss difor nytta ut dei fyremuner me hev nett no, og ikkje koma so seint at me ikkje hev noko serleg aa venta av spesiell beinsemd. Det trur eg er rett av umsyn til våre interessar.

Madsen: Det er jo helt riktig som den siste taler sa, det er bare et tidsspørsmål dette. Men naar vi kommer over fra teori til praksis frygter jeg for at de fleste inden venstre akkurat som den kompakte reaktionære majoritet ikke vil ta konsekvensen av sin erkjendelse her og stemme for et forslag om at anerkjendelsen skal ske snarest mulig. De vil la humlen suse og la det hele drive paa den maate som hittil er skedd. - Jeg forstod utenriksministerens redegjørelse slik, at der er utarbeidet et forslag eller utkast til overenskomst med Rusland og med en de jure-ankjendelse for øie. Dette er nu under behandling i departementet. Naar denne behandling er færdig vil der bli sendt en note til den russiske regjering, og naar den er sendt vil der antagelig blir forhandlet mellem den norske og russiske regjering om alle disse politisk-økonomiske spørsmål, som er uavgjort. Hvis det er en rigtig forstaaelse av utenriksministerens uttalelse om det som skal komme til at ske, saa maa jo det være en misforstaaelse som hr. Egede-Nissen kom med, at naar denne note var sendt til Rusland da var saken praktisk talt iorden. Nei, naar noten er sendt til Rusland, da begynder forhandlingerne og da begynder selvfølgelig de praktiske vanskeligheter. Skal man forhandle om gjældsspørsmålet, om koncessioner, om Spitsbergen o.s.v., saa er det jo klart at det vil kunne ta meget lang tid. - Hr. Egede-Nissen protesterer, men man kan jo se i referatet. Jeg noterte uttalelsen for jeg syntes at hr. Egede-Nissen var litt for tilfreds med utenriksministeren. Der er en gradsforskjell i vurderingen her. Jeg har ikke nogen tillid til utenriksministeren i dette spørsmål, - ikke fordi at jeg tror at han ikke har god vilje, jeg tror at han har god vilje nok, - men fordi jeg vet at der er meget sterke kræfter i virksomhet mot en de jure-ankjendelse av Rusland, og utenriksministeren er desværre for svak til at sætte sig ut over paatrykket fra disse kræfter. Han er for svak til at føre en uavhengig og en norsk, sterk utenrikspolitikk i dette vigtige spørsmål. Jeg frygter for at forhandlingerne vil komme, at det vil drive og at det vil ta tid, og at vore efterkommere efter valget til høsten vil komme til at behandle saken akkurat som vi behandler den idag. Jeg frygter for det hvis ikke regjeringen og den ærede utenriksminister tar saken

i en anden haand. Vi har diskutert spørsmålet for et aar siden og endda længere tilbake. Vi diskuterte det i juli, og vi er ikke kommet synderlig nærmere endnu i realiteten. - Det blev nævnt at vi ikke har faat nogen sjøfartstraktat med Finland. Ja, er det ikke sørgelig for den nationale forfængelighet at vi ikke har faat en slik sjøfartstraktat. Finland har anerkjendt Rusland de jure og avsluttet traktat med Rusland, men det vil ikke avslutte nogen traktat med os. Jeg tror man skal se spørsmålet litt i sammenheng. Jeg er ialfald av den opfatning, at faar vi en de jure-ankjendelse av Rusland, saa faar vi ogsaa en sjøfartstraktat med Rusland og da tror jeg ogsaa spørsmålet om sjøfartstraktat med Finland meget let vil kunne la sig løse. Der var henved 300 norske skibe ifjor i fart paa Hvitehavet og Østersjøen paa Rusland. Det er ikke saa litet antal hvis man tænker sig om, og der er en stadig voksende trafik paa Sortehavet, hvor ogsaa norsk tonnasje kan finde anvendelse. Rusland spiller trods alt en meget større rolle end Finland paa dette omraade.

Jeg vil videre faa lov at spørge den ærede utenriksminister om han kan meddele noget om hvilke former disse eventuelle forhandlinger med Rusland skal anta. Hvis det blir forhandlinger mellem den norske og russiske regjering om de jure-spørsmålet og lignende, hvem er det saa som skal forhandle? Skal der opnævnes en egen delegation akkurat som i Grønlandsspørsmålet? Skal den opnævnes av Stortinget eller Regjeringen? o.s.v. Der er endel praktiske spørsmål der, og naar man er kommet saa langt at spørsmålene er under behandling i departementet, har vel utenriksdepartementet ogsaa oversigt over fremgangsmaaten.

Alvestad: Jeg vil erklære mig enig med de talere som har henstillet til regjeringen ikke aa ha for mange betenkeligheter ved anerkjennelse av Russland de jure, idet jeg tror, at en anerkjennelse de jure saa snart som mulig vil være til gavn for vaart land. - Et par tre talere har ogsaa været inne paa spørsmålet angaaende forhandlinger med Island, men jeg vil ikke komme inn paa det spørsmål her idag, idet jeg forbeholder mig aa komme tilbake til det spørsmål, naar min interpellasjon kommer op til behandling, antagelig i slutten av uken. - Naar jeg forlangte ordet var det imidlertid for aa rette et spørsmål, som kanskje ligger en smule paa siden av det spørsmål som har været fremme før her idag. Jeg vil derfor rette et spørsmål her for lukkede døre til Grønlandsdelegasjonen, et spørsmål som rettelig burde være rettet igaar da vi behandlet den sak, nemlig spørsmålet, om Grønlandsdelegasjonen under sine forhandlinger ikke har hatt oppe spørsmålet Vest-Grønland? Det referat vi fikk igaar gjaldt jo udelukkende Øst-Grønland. Men jeg representerer en by, som jo ikke har liten interesse ogsaa paa Vest-Grønland, og derfor er det av betydning, at Stortinget allerede nu kan faa en redegjørelse om dette spørsmål. Naar jeg retter spørsmålet, er det ogsaa fordi jeg tror at delegasjonens

formann gjerne ser at han allerede nu faar forklaret Stortinget litt om Vest-Grønland.¹

Bugge: Jeg vil faa lov at konstatere at de opplysninger som det ærede medlem av Finlandsdelegationen har git i det store og hele tat falder sammen med de opplysninger som fremkom gjennom hr. Nygaardsvolds uttalelser her, som han hadde erhvervet sig ved sin tur opover til Pasvik isommer. Naar der allikevel hos den ærede repræsentant Lund syntes at være en uoverensstemmelse i vurderingen av disse ting, skyldes vel det meget at hr. Lund ser paa forhandlingerne med Finland ut fra det kjendskap som han har erhvervet til finlænderne ved et forhandlingsbord, men hr. Nygaardsvold har tilegnet sig under sit besøk deroppe den opfatning, som befolkningen langs grænsen vil gi et umiddelbart indtryk av. I saa maate mener jeg at der ogsaa hersker en meget stor forskjell. Jeg tror det vilde ha været udmerket godt saavel for det ærede utenriksdepartement som for den ærede delegation, at det hadde tat noget mere hensyn, været mere observante for hvilke tanker og hvilke ting der rører sig blandt selve befolkningen paa den norske side. Jeg siger specielt befolkningen paa den norske side, for det er ikke kun nordmænd som bor der. I en stor del av Finmarken, særlig da i Sydvaranger og væsentlig da disse trakter som det her gjælder, bor der ogsaa folk som er indflyttet fra Finland, og jeg føler mig ikke saa overbevist om, at den fremgangsmaate som de norske myndigheter har anvendt overfor denne utenlandske befolkning paa norsk side til alle tider har været saa heldig og at den har fremmet de norske interesser, saaledes som myndighetene burde være de første til at gjøre. Hr. Lunds egne opplysninger om, at Finland spreder skrifter - den forholdvis voldsomme oppgang, som der har skedd - mener jeg er det klareste og tydeligste bevis for, at de norske myndigheter ikke har varetat befolkningens interesser, ikke har tilstrækkelig undersøkt hvad der rører sig blandt befolkningen langs hele grænsen opover der, og i saa maate mener jeg man maa være ganske anderledes var end hittil. Det var talt om dette Pasvik-timberselskap deroppe. Ja, det er riktig, at det er et norsk selskap og at det arbeider med norsk kapital. Men det fremmer da allikevel i ganske vid utstrækning ogsaa finske interesser, og det er da de finske skog, som ved dette selskaps arbeide føres frem paa markedet. Dette selskap har faat anledning til at arbeide - det har faat et grundlag ved forhandlinger mellem begge regjeringer. Det maa da vække almindelig forbauselse, at et privat selskap, som ganske nært er knyttet til Finland og som skal tømme de finske skoge, skal kunne opnaa adgang til fløtning i elven, medens det norske tømmer skal ligge aldeles brak og bli ødelagt. Og ikke bare det, men at det finske selskap - det er sikkerlig ogsaa skedd efter takst - overtar og utnytter alt det fløtningsmateriel, som det norske skogvæsen har utstyrt hele Pasvikelven opover med. Dette maa vække forbauselse, naar der da samtidig ikke gjøres nogen ting

---

¹ Alvestads spørsmål til Mowinckel, med svar og etterfølgende meningsutveksling ble trykt i hemmelig Dokument (1924).

for at det norske tømmer skal komme frem. Det stopper helt og holdent op ved den ene ting: vi kan ikke gjøre mere, før forhandlinger er optat. Det forekommer mig at der er liten tilfredsstillelse i, at man skal slaa ind paa en linje, som ligger nær til den at gi op. Der er gaat 4 aar nu, som det norske tømmer har ligget der. Kunde det ikke ha ligget ganske nær at dra dette tømmer op paa norsk side og se at faa nyttiggjort det paa land paa en eller anden maate? Hvordan er ikke jeg istand til at kunne si, men paa en maate maatte det da kunne nyttiggjøres - om ikke paa anden maate saa ialfald ved at kappes op til ved og kjøres frem til et forbrukssted. Om der nu taarner sig op vanskeligheter for en endelig løsning av fløtningsforholdene - vi har endnu ikke faat nogen sikker meddelelse om, at disse vanskeligheter vil bringes ut av verden ved de forestaaende forhandlinger - saa mener jeg at det kommende aar maa brukes til at dra dette tømmer paa land, og det maa endvidere brukes av myndighetene til at bibringe den hele befolkning, ikke bare den norske, ikke bare dem, som er indfødte norske, en anden opfatning av myndigheternes syn paa disse kanter. Jeg vil ogsaa nævne en ting, som bidrar i væsentlig grad til at fremme netop et saadant syn, som hr. Nygaardsvold nævnte. Det er myndigheternes stilling med hensyn til de eiendomme, som er avhændet deroppe. De overdrages nu enten til forpagtning eller der anvendes en form for utleie. Vedkommende brukere kan i vid utstrækning ikke faa utfærdiget skjøter paa de eiendomme, som de ønsker at bebo. Dette forhold mener jeg der ogsaa maa kunne gjøres nogen ting ved uten at berettigede interesser skal gaaes for nær. Der skyldes paa, at Pasvikelven muligens skal komme til at bli regulert. Men det spørsmaal maa da vel engang ogsaa kunne bli bragt til en avslutning. Skal Pasvikelven bli gjenstand for regulering i den utstrækning, at man ikke kan faa skjøter der, saa mener jeg, at dette maa bestemt kunne sies til befolkningen: Det nytter ikke, at Dere slaar Dere ned paa disse pladse. Men at gi en utmaaling, at gi eiendomme til forpagtning og ikke gjøre videre ved det, mener jeg simpelt hen er en vanskjøtsel av hele omraadet, som snarest bør bringes til ophør. Jeg vil rette en indtrængende appel saavel til utenriksdepartementet som til delegationen om, at de prøver at forstaa folkelynnene nordover i de distrikter. Hvis de vilde ha kunnet tilegne sig det samme syn, som kom til uttryk her hos hr. Nygaardsvold, saa tror jeg, at de ganske anderledes vilde ha kunnet bringe mange vanskeligheter ut av verden, faat løst mange spørsmaal, som for befolkningen paa begge sider av elven falder som den mest naturlige ting og som de sig imellem den dag idag har maattet finde en ordning av for i det hele tat at kunne leve der. Det maa ikke bli til vanskeligheter, fordi om man kommer ind til et forhandlingsbord.

Tilslut vil jeg faa lov til at si om denne 4-milsgrænse, - hr. Mowinckel mente, at vi maatte se til at føie os efter England der - at jeg tror det vilde være til stor skade for de særlig om vinteren paagaende fiskerier i Finmarken, om denne grænse skal forkortes her og bare bli 3 mil. Den væsentligste del av fisket foregaar nemlig utover til 4 - 5 mils grænsen fra land, og det fiske kan foregaa om vinteren netop paa grund

av at fisken i den tid staar indover det som man kalder for ruglebotn. Men naar trawlerne ogsaa skal gives anledning til at ligge og dra sine redskaper ind over denne ruglen, ind over hele dette omraade, hvor fisken om vinteren finder næring, saa mener jeg det vil være til ubodelig skade for hele fiskeribedriften, at denne grænse gjøres kortere end den er. Ogsaa den ting, hvor det i det hele tat gaar an at fiske om vinteren, maa være avgjørende for det spørsmål, naar det tages op til løsning, enten det skal være 3 eller 4 mil.

Præsidenten: Der er indtegnet en række talere endnu paa ubegrænset tid. Præsidenten vil foreslaa, at tiden for dem, som herefter tegner sig, sættes til 3 minutter.

Votering:

Præsidentens forslag bifaldtes enstemmig.

Utenriksminister Michelet: Kun et par rent spredte bemerkninger. Jeg begynder med det russiske spørsmål.

Om det har jeg kun at si dette, at regjeringen gaar til forhandlingerne med godvilje og et oprigtig ønske om, at de kan føre frem. Det mest utvetydige bevis paa, at saa er tilfældet, har vi i de ord, som er sagt om spørsmålet i trontalen, hvad, som jeg er sikker paa, ikke har svækket sovjets stilling rundt omkring i verden. Det er en uttalelse, som faar saa meget større betydning som den er avgit efter en saa indgaaende orientering med hensyn til spørsmålets stilling andetsteds, som vi har kunnet magte, en orientering, som ingenlunde bekræfter den ting, at spørsmålet har meget stor tilslutning rundt omkring i de øvrige lande i Europa. Vi er altsaa kommet saa langt, at der er utarbeidet utkast til en overenskomst i departementet. Hvad form det endelige utkast vil faa, kan jeg forsaavidt ikke uttale mig om, som det forsaavidt ikke er endelig vedtat, det er ikke endelig fastslaat. Det er ganske klart, at hvis det utkast blir vedtat, saa er saken dermed i orden, - det behøver ikke at sies. Jeg er forberedt paa, at der kan bli yderligere forhandlinger at føre om saken; men i en sak av den store betydning og av den beskaffenhet som denne her, synes jeg ingen burde bli forundret ved at høre dette. Hr. Madsen spurte mig, hvilken form eventuelle forhandlinger skulde ta, om det var spørsmål om nogen delegation eller ikke. Spørsmålet har været foreløbig diskutert ikke alene inden departementet, men ogsaa med repræsentanter fra folk fra den anden side. De skulde i tilfælde foreløbig føres her umiddelbart gjennom departementet selv, ikke ved nogen delegation. Vi mente, det vilde være den heldigste og hurtigste ordning, - eventuelt ved tilkaldelse av sagkyndige for hvert enkelt spørsmål, som opstaar. Jeg gjentar, at det er med godvilje vi gaar til spørsmålet, med ønske om at faa det fremmet hurtigst mulig til alle parters tilfredshet.

Hr. Mowinckel savnet i de uttalelser, jeg fremkom med, uttalelse angaaende sjøterritoriet. Jeg vil om det si, at naar jeg ikke fremkom med nogen uttalelse om det, saa er det, fordi saken er under behandling i departementet og man ikke er

kommet til enighet. Der er meget delte meninger om spørsmålet - det er stort og vanskelig. Jeg har selv ikke nogen bestemt personlig opfatning av det endda. Det er et saa vanskelig spørsmål, at det trenger en meget omhyggelig overveielse. Næringskorporationer og andre interesserte i spørsmålet maa faa anledning til at diskutere det og at avgi sin mening i en sak, som kan komme til at berøre deres næring saa betydelig som en saadan sak som denne kan komme til at gjøre.

Hvad det andet av hr. Mowinckel nævnte spørsmål - om de engelske krav paa Spitsbergen angaar, saa har der været ganske stilt med det i den tid, jeg har hat den ære at være utenriksminister.

Hr. Mowinckel trodde, at vort land og utenriksdepartementet kunde ha været spart for endel av de vanskeligheter, som vi nu har med vinlandene, hvis vi ikke hadde ophævet hetvinsforbudet saa hurtig, at vi har solgt os for billig. Jeg tror, at hr. Mowinckel tar absolut feil i det. Vinmonopolordningen er en ordning for sig selv. Jeg tror ikke, at om hr. Mowinckel idag hadde sittet i utenriksdepartementet og der skulde forhandle med Portugal og Spanien om hetvinsforbudets ophævelse, at han da hadde optat til revision spørsmålet om monopolordningen. Den ordning er fastslaaet ikke i en avtale med Portugal og Spanien, men i avtalen med Frankrike. For at kunne komme til anden ordning med hensyn til vinmonopolet, saa maatte hele den franske traktat optages til revision, optages til behandling. Det kan ikke løses isolert i forbindelse med de to lande. Spørsmålene blir staaende tilbake overfor Frankrike. Her er i virkeligheten, saavidt jeg forstaar det, nærmest spørsmål om fortolkninger av de traktater, som er avsluttet. Jeg sa, da jeg sidst hadde ordet, at spørsmålene er de samme, identiske med alle tre vinland, Portugal, Spanien og Frankrike, om end Spanien for sit vedkommende er det, som har drevet det længst; men de har sandelig ikke været naadige i Frankrike heller! Beviset for det er, at vi har anset det nødvendig at sende folk ned, som forsøker at greie op i det. Jeg har set noksaa pessimistisk paa de forhandlinger - jeg haaber, at det maa lykkes minister Wedel at ordne op i det. Naar jeg fraser nedsættelse av provisionen for den private omsætning, saa er spørsmålene praktisk talt de samme, identiske, i alle tre lande.

Hvad spørsmålet om Frankriges protest til guldtolden angaar, saa henstillet hr. Madsen til mig, at jeg senere for aapne døre skulde lægge alle dokumenter frem. Jeg har ingen dokumenter at lægge frem! Hvor intet er, har selv hr. Madsen tapt sin ret. Jeg har intet at si om spørsmålet mere end jeg sier her idag. Der er ikke kommet nogen protest fra Frankrike og jeg kan ikke invitere til at faa den for at faa nogen dokumenter at vise frem, naar vi kommer til trontalen.

Der er reist mange spørsmål her - der er diskutert om forholdene i Finmark og mange andre ting - jeg anser det ikke nødvendig for tiden her nærmere at gaa ind paa det. Den oversigt over spørsmålene, som det var min hensigt at gi, har jeg git, og foreløbig har jeg ikke mere at si. Jeg vil ikke forlænge debatten her.

Tveiten: Eg vil faa lov til fullt og heilt aa segja meg samd med deim som hev tala for ei ordning med Russland snarast raad er. Det hev verkeleg mykje aa segja i mange leider, og det er ein ting som hev vore venta paa lenge. At det ikkje kann gaa so fort som hr. Madsen slo paa, at det skal kunna gaa som fot i hosa, det tenkjer eg me maa finna oss i. Me ser t.d. i England - dei kann ikkje utan vidare gaa til det; dei maa fyrebu det. Men naar utanriksministeren her heilt utan atterhald hev sagt ifraa at dei vil taka dette upp og sjaa med godvilje aa faa ein slutnad paa det snarast raad er, so skal me til so lenge vera nøgde med det og vona at det er i gode hender. Men spursmaalet vil verta fylgt med aathug - det fortener det.

Det eg eigenleg bad um ordet for, var med umsyn til Islands-spursmaalet. Det er so vidt eg skynar, ymse ting som hev gjort at det er kome upp eit mishøve millom dei tvo landi, eit høve som eg tykkjer er ovende leidt. Det syner seg at det kann vera mange smaating som hev gjort sitt til at det hev sett vondt blod, og det er ting som me so vidt det stend i vaar makt, skulde halda oss fraa. Og dette at islendingane no er misnøgde med denne store tollauken som er paalagd, det er so rimeleg; me kann berre taka til oss sjølve. Me veit at produksjonen av sauekjøt er ein av deira fremste leveveg, og naar tollan vert soleis som han hev vorte no i det siste, daa er det noko som er sjølv sagt at det er sjølvupphaldsdrifti som driv deim til aa ljota faa ein skipnad i stand. Me hev havt dette spursmaalet uppe i det upolitiske bondelaget, og eg torer segja at dei der var samrøystes um at det maatte verta søkt aa faa ei semja i stand. Men det var paa same tid streka sterkt under at dette er ei forretningssak, det er ein handel. Gjev me etter, so lyt me faa noko i staden, og det stend paa tingingane som maa verta, paa kva maate det kann skje. Men ei ordning bør det absolutt koma i stand, og di fyrr di betre. Etter mi meining, og den la eg fram i vaart lag, maa ein ikkje sjaa dette spursmaalet isolera, som berre dette kjøt- og fiskespursmaalet. Islands-spursmaalet er kome i ei heilt onnor stoda etter det tiltaket som no Bergens-mennene hev gjort, eit tiltak som eg for min part, og eg trur heile nasjonen, helsar med gleda, det at det er skipa ei 14-dagleg ruta Bergen-Island. Eg meiner det vil verka til eit handelssamkvæme som kann ha sine sterke, gode fylgjor for framtidi. Etter mi meining er Island eit framtidsland. Det ligg tilbake reint økonomisk; men opplysningi hev verka slik at dei tek fat baade paa sit landbruk og paa ymse andre ting, sine kommunikasjonar - eg vil ikkje tala um, naar den tidi kjem, at dei nyttar si vasskraft. Daa ligg det so nær til for meg og for alle, aa slutta, at med det lægjet som me hev til Island, vil me staa nærast til for aa kunna skaffa islendingane det dei treng i mange leider. Eg tenkjer t.d. paa vaart trevyrke, naar dei skal til aa byggja telefon og telegraf, og ymse jordbruksreidskap og mange ting, som mykje meir som rimelegvis norske insjeniorar og norske fagarbeidarar i framtidi kann faa ikkje so lite aa gjera der burte i nybyggjingstidi deira. Det er ein ting; men det er ein tridje ting som eg ikkje legg minst merke til, og det er det kulturelle samkvæmet, det

kulturelle samarbeidet som maa koma i stand millom desse tvo nærskylde folki attaat Færøyane. Det hev statsmaktene i den seinare tid fenge augo upp for, med di det akademiske kollegium i fleire aar hev gjort framlegg um at det skulde verta tilsett ein professor i islandsk ved universitetet vaart. Det syner korleis me ligg tilbake i mange leider her med umsyn til det nasjonale; medan andre land, grannelandi vaare, hev havt ein lærestol i islandsk ved universitetet, hev me ikkje havt det. I fjor var den hugen i vaar nemnd so sterk at me tok upp framlegg um løn til eit professorat i islandsk imot regjeringsfyrelegget. Me tykte det kunde ikkje gaa lenger paa den maaten. Me var so hepe at me fekk ein innfødd islending, ein av dei mest dugande unge menn ved Reykjavik universitet. Han skulde ha kome no fyrste juli som var, men han er bunden der uppe, so han kann ikkje koma fyrr neste fyrste juli. Eg meiner det er fyrste steget til eit kulturelt samarbeid her, som me skal vera serleg merksame paa, ikkje minst den yngre ættleden og dei yngre tingmenn som kann koma ved roret. Det er ein ting me lyt prøva fremda, og eg vil faa lov til aa segja det til regjeringi - det er kanskje ikkje nokon av regjeringsmedlemene til stades - at dei bør tenkja etter um det ikkje kann vera raad aa faa draga den islandske ungdomen inn paa høgskulane vaare, universitetet, Bergens museum, høgskulen i Trondheim og Landbrukshøgskulen, - det er mange som gjeng den vegen, og det er rimelegare at dei kjem hit til oss i staden for til Danmark. No var det ein ting eg vilde beda riksstyret um aa røkja etter. Det er vel islandske studerande fag der nede ved universitetet i Kjøbenhavn, som hev studnad av det offentlege paa ymse maatar; skulde det ikkje vera mogeleg, at noko likande vart gjort her hjaa oss? Alt i alt, samkvæmet med island er ein av dei ting som me skal leggja sterk vekt paa. Dette aa faa regulera tollen paa kjøt, det verkar tilbake paa fiski vaare, og ei slik regulering maa me prøva aa faa i stand, di fyrr di heller.

W. Konow: Jeg kan være enig med en foregaaende taler i at det kan ha sin interesse at faa en overenskomst med Island, hvis vi faar garantier for en bedre behandling av vore interesser for fisket fra islandsk side. Jeg ser det som en likefrem avtale om vore og Islands økonomiske forhold til hinanden.

Med hensyn til Spanien - den spanske traktat - saa har jeg forstaat hr. Joh. Ludw. Mowinckel, vor tidligere utenriksminister, slik, at det var en feil at man ikke søkte at faa større fordeler av den frie import av het vin som maatte være grundlaget for en forandring i avtalen med Spanien. Men for mig staar det som om den traktatforhandling som den tidligere utenriksminister førte med Spanien - og hr. Røstad først - blev saa litet imøtekommende for Norge, og stemningen selv i Spanien saa lite beroliget ved de forslag som kom fra Norge, at man nok kan forstaa at det er vanskelig at opnaa nogen videre større fordeler selvom de nu faar den frie import av hetvin som de tidligere har ønsket, og som vort parti fra først av hadde ønsket og gik ut fra som en selvfølge. Det var jo yderst vanskelig dette med denne

traktatforhandling først fra hr. Ræstad og saa igjen - da hr. Ræstad var kastet ut av regjeringen - av hr. Mowinckel, og saken endte med at Spanien satte sin vilje gjennom med hensyn til kontingenteringen av het vin.

Med hensyn til det som er kommet frem om anerkjendelse av Rusland de jure, da ser jeg det saa, at man dog først maa komme til klarhet over hvem det egentlig er som styrer Rusland nu. Det er jo dog saa - det kan man vel være sikker paa - at Lenin er død, at efterfølgerne av hans regimente strides om makten, og at Trotzky er erklært meget syk, saa syk at han ikke kunde delta i Lenins begravelse (Scheflo: Han var tilstede) og det gjør, at de som synes at være makthavere nu kanskje ikke sitter saa sikkert paa sine taburetter. Det er selvherskerne i Rusland det gjælder at forhandle med, og da faar man dog faa vite hvilke disse er, og hvilken politik de fører. Saa al den tale om at det gjælder for Norge først og fremst at faa en traktat med Rusland hvor vi anerkjenner dette land og dets regjering de jure, ja, den faar en besynderlig farve nettop ved den tidligere utenriksminister Mowinckels sterke anbefaling av anerkjennelsen de jure og lovprisningen av sin egen handelstraktat med Rusland, den som han selv satte gjennom med sterk motstand her fra Stortingets side. Jeg ser i den gamle sympathi til det kommunistiske parti i Norge fra hr. Mowinckels side og ogsaa fra andre repræsentanter av venstre som har uttalt sig, en altfor sterk og paafaldende kjærlighet, som kanskje kan staa i forbindelse med det budjet som er fremlagt, og den ophævelse av forbudet som der er bragt i forslag. - Man vil derved sikre sig gode forbindelser, naar de saker kommer under debat her i Stortinget. Det er mere en indrepolitisk end en ydrepolitisk aktion. Men med hensyn til sakens realitet, hvor jeg ikke har videre tillid til hr. Mowinckels syn, tror jeg man først bør komme til klarhet over hvem der hersker i Rusland. Kanskje hr. Scheflo der kunde gi os fuldstændige og gode opplysninger; han staa jo i intim forbindelse med det russiske sovjet. Selv om det i navnet heter den kommunistiske internationale, saa er det dog kanskje mest sovjet og de herskende paa Kreml han har staaet i forbindelse med. Men saa kommer det til at i andre lande, f.ex. i England, har Ramsay Mac Donald, den nye engelske premier- og utenriksminister, som fra først av hadde erklært at han meget snart vilde faa en traktat med Rusland, hvori han anerkjendte Rusland de jure, han har senere, da han kom ind i det engelske utenriksministerium, faaet syn for at man maatte først undersøke forholdene i Rusland. Det gaar kanskje i England med hensyn til utenrikspolitikken saaledes som det gaar ogsaa i Norge, at naar et partis emne til utenriksminister kommer ind i utenriksdepartementet, saa blir han mere betænkelig overfor enkelte ting end han før har været, saa faar han kanskje bedre opplysninger om forholdene end han tidligere hadde. Det er kanskje saadan det er gaat med Mac Donald ogsaa. Det synes at ligge klart i dagen, at de i England vil se sig vel for før de anerkjender Rusland de jure, og det synes jeg ogsaa vi skulde gjøre. Det forekommer mig at utenriksminister Michelets uttalelser var lidt for hurtige, var lidt for imøtekommende. Det er da godt at de ikke fremkom

i offentlig møte. Men det kan ha sin betydning at han der staar sammen med venstre og kommunisterne kanskje, for gjennomførelsen av andre forslag, andre traktater som er paa bane. Men jeg vil advare imot at man gaar for fort til denne anerkjendelse de jure av Rusland. Jeg tror ikke at vi ved vor handelsforbindelse med Rusland faar nogen synderlig fordel. Det siges, at hvorfor man har gaat den trange og tornefulde vei gjennom forhandling med Sovjet-Rusland for at faa koncessioner, det er fordi man haabet paa den maate at kunne redde lidt av sine tidligere eiendomme og aktier o.s.v. som man hadde i russiske selskaper, ved at faa disse forhandlinger bragt til ende, men det er en tung og tornefuld vei, en tung vei som jeg ogsaa tror den ærede forhenværende utenriksminister Mowinckel vil betænke sig paa at betræde, hvis vi fik anerkjendt Rusland de jure.

Joh. Ludw. Mowinckel: Den ærede sidste taler forstod heldigvis meget hurtig hvor svak hans argumentation var, naar han i vore velvillige uttalelser om en anerkjendelse av Rusland de jure saa et bevidst frieri til kommunisterne. Han forsto jo at hans uttalelser der kunde adresseres med like stor styrke til den nuværende utenriksminister. Jeg tror ikke at utenriksminister Michelet for dette spørsmåls skyld har spekulationer med hensyn til høires samarbeide med kommunisterne.

Jeg bad om ordet fordi der blev rettet et spørsmål til mig fra hr. Alvestad angående Vest-Grønland og Vest-Grønlands forhold til overenskomsten, og jeg er meget taknemlig for spørsmålet. Det var nemlig en forglemmelse av mig igår ved redegjørelsen om spørsmålet Grønland, at jeg ikke nevnte Vest-Grønland, for Vest-Grønland har vært oppe i den almindelige diskusjon nokså sterkt i den siste tid. Forholdet er jo det, at der langs Vest-Grønland må sies å være visse reelle norske interesser; der drives efter hval, og der er ogsaa muligheter for fiske. Vest-Grønland ligger ganske anderledes til, det er ganske anderledes åpent, byr ganske andre muligheter enn nogen del av Øst-Grønland gjør det. Men Vest-Grønland er med vilje og hensikt holdt utenfor forhandlingene; vi hadde intet mandat til å opta Vest-Grønland i forhandlingene. Det var så sterkt understreket, at i vår siste instruks står det uttrykkelig, at selve overenskomsten må ikke berøre forholdet til koloniene på Vest-Grønland. Og det hadde sine gode grunner. Mens den del av Grønland, hvorover Danmark nu søkte å utvide sin suverenitet, efter norsk opfatning måtte betraktes som ingenmanns land, som terra nullius, så stod koloniene i Vest-Grønland i en annen stilling, og der hersker delte meninger i Norge - jeg tror ikke engang man kan si at meningene er delte, men at det er den almindelige opfatning i Norge at det vilde være meget farlig å røre det spørsmål vis à vis Danmark, eller å blande det spørsmål, hvor vi stod forholdsvis svakt, sammen med det spørsmål om det øvrige Grønland, som rettslig stod sterkt. Derfor var det fra første stund av, da vi begynte forhandlingene, forutsetningen at Vest-Grønland måtte vi ikke berøre i den forstand, at vi tok det direkte inn under forhandlingene, - vi måtte ikke berøre det for ikke å svekke

vår sterke stilling hvor det gjaldt den del av Grønland, hvorover Danmark må nu søke å utvide sin suverenitet. Dette hindret ikke at vi både i Kjøbenhavn og her gang på gang kom tilbake til Vest-Grønland for gjennom Vest- Grønland og koloniriket å belyse vår opfatning og dra frem den urett som var skjedd mot oss i 1814, og vi var også, særlig i Kjøbenhavn, inne på den tanke, at man kanskje hvis man nådde frem til en ordning vedkommende den del av Grønland som spørsmålet nu gjaldt, som tillegg til det kunde drøfte spørsmålet om næringslivets frigivelse eller lettelser for næringslivet på Vest-Grønland. Men nu gikk vi ikke engang inn på det, fordi vi var på det rene med, at det fra dansk side vilde bli møtt med spørsmålet om hvorledes Norges stilling var til Danmarks suverenitet over Vest-Grønland, og det var et spørsmål som vi ikke ønsket fremsatt. De innrømmelser som der i tilfelle kunde ha vært opnådd på Vest-Grønland, vilde ha vært innrømmelser i konsesjonsform, i licensform, og slike innrømmelser - hvor gode og fordelaktige de enn kunde være for norsk næringsliv - vilde straks ha rettet den ikke uberettigede bebreidelse mot oss, at vi mot alle forutsetninger og mot vårt mandat hadde vært med på å anbefale eller treffe ordninger på Vest-Grønland, som, om ikke direkte, så ialfall i sine slutninger kunde føre til at vi hadde anerkjent dansk suverenitet på Vest-Grønland eller i koloniriket. Det var grunnen til at vi har måttet holde Vest-Grønland utenfor. Vi hadde en delegasjon fra Ålesunds Skipperforening, en delegasjon som i avisene er publisert på en litt komisk måte, nemlig at Ålesunds Skipperforening hadde avsendt folk for å gå delegasjonen til hånde. Jo, det var nogen nydelige "håndgåere". For hvad vilde de? Jo, kunde de bare på nogen måte tjene penger på Vest-Grønland så gav de pokker i hele Øst-Grønland. Disse folk som jo var interessert i fiskepekulasjoner eller i fiskeforsøk på Vest-Grønland, fremholdt meget sterkt ønskeligheten av å få en ordning på Vest-Grønland, selv om vi til gjengjeld skulde anerkjenne dansk suverenitet også over Øst-Grønland; men vi måtte jo si til dem, og de gikk også derfra med full forståelse av at det var utelukket for oss å blande det viktige og storpolitiske spørsmål om Øst-Grønlands stilling sammen med Vest-Grønland. Jeg bruker her ordet Øst-Grønland om hele den del av Grønland hvorover Danmark har søkt om å få sin suverenitet anerkjent. Vi måtte holde spørsmålet om Øst-Grønland ut fra de praktiske og økonomiske interesser på Vest-Grønland.

Nu vil jeg komme til det hvormed jeg vil slutte, nemlig at jeg ganske bestemt tror at hvis der nu kommer en ordning for Øst-Grønlands vedkommende overensstemmende med den vi nu foreslår, som kan bringe ro over det spørsmål, så vil det ikke alene være mulig, men meget sannsynlig, å kunne treffe praktiske ordninger som litt efter litt kan åpne for vårt initiativ og våre interesser også på Vest-Grønland. Men jeg tror man skal være forsiktig med å la dette skje ved regjeringenes mellemkomst. Nettop for at vi ikke derved skal komme inn på spørsmålet om ny og uttrykkelig anerkjennelse av dansk suverenitet over Vest-Grønland, bør det formes som forretningsmessige private konsesjoner eller overenskomster

mellem danske og norske. Og jeg har grunn til å tro at danskene er interessert for det. Vi fikk det inntrykk av forhandlingene, at danskene nok tenkte sig muligheten av litt etter litt - men også kun litt etter litt - å slappe på den stramme monopolordning for Vest-Grønlands vedkommende, slik at det efterhvert kunde åpnes mere frihet for det almindelige næringsliv, og at nordmennene kanskje står nærmere enn nogen annen til der å få anledning til å komme med, fordi nordmennene mere enn nogen andre er skikket til å komme med i disse strøk. Dette er stillingen på Vest-Grønland, og jeg håper at hr. Alvestad er tilfreds med den forklaring jeg her hat gitt.²

Egede-Nissen: Jeg opsummerer med glede resultatet av denne debatt vedkommende anerkjennelse av Rusland de jure, således at utenriksministeren i sine uttalelser har fått tilslutning fra alle hold undtagen fra hr. Konow. Men jeg må si at jeg tar overordentlig lite hensyn - og det tror jeg også forsamlingen gjør - til den uttalelse, når den hadde den intimasjon som den hadde. Det var, mener jeg, overordentlig sårende sådan som hr. Konow begynte sin tale med sin chikane overfor de ledende menn i Rusland og ved den omtale som han gav Lenin til del. Hvad hr. Konow enn må mene om ham, så bør han dog forstå at han var høvdingen for hundrede millioner av arbeidere, men hr. Konow er kanskje kommet den alder fordi da han forstår det. Når han også vilde håne Trotskys sykdom, så gjør det heller ikke hverken hans forstand eller hjerte nogen ære. De mennesker som har arbeidet natt og dag for det de mente var det beste for sitt folk, og som pådrar sig overanstrengelse og kanskje går en tidlig død imøte av den grunn, er mere verdt enn mennesker som - ja jeg skal ikke uttale mig videre om dem. Jeg takker utenriksministeren for hans siste uttalelse og ser deri en full bekreftelse av den forutsetning som jeg tillot mig å hevde i mitt første foredrag.

Hagb. Lund: Jeg finder det nødvendig i anledning av repræsentanten Bugges uttalelser at gjøre nogen ganske faa bemerkninger. Det er spesielt om det norske statstømmer, som ligger i Pasvik og som har ligget der i flere aar uten at det har kommet ut av elven. Hr. Bugge nævnte, at der gjøres intet fra norsk side for at faa det norske statstømmer fløtet. Forholdet er jo det, at baade den tidligere regjering og denne regjering har gjennom utenriksdepartementet sendt noter til Finland og anstrengt sig til det yderste for at faa dette statstømmer ut; men det har ikke lykkedes. Det er yderst beklagelig, og man kan ikke noksom fælde sterke og strenge domme over den finske utenrikspolitik, at den gir sine følelser utslag i forholdet til en nabostat på en slik måte, naar dette norske tømmer i Pasvik ligger og raadner. Men naar det sies, at der av den norske administration ikke er gjort noenting, saa er ikke det rigtig; for der er gjort alt, hvad

---

² Alvestads spørsmål til Mowinckel, med svar og etterfølgende meningsutveksling ble trykt i hemmelig Dokument (1924).

gjøres kan. Og naar hr. Bugge i den forbindelse uttaler sin forbauselse over, at Pasvik timberselskapet faar alt sit tømmer frem, saa er forholdet dette, at Pasvik timberselskapet kjøpte store skogarealer i Finland. Det er et helt norsk selskap og bestaar som jeg nævnte av Fredrikstadfolk, og de har maattet søke om koncession saavel i Finland som i Norge. I Norge fik de det, som vi vet, og de har ogsaa faat det i Finland, medens derimot den norske stat ikke fik tilladelse i Finland. Det er forskjellen. At Pasvik timber kun skulde fremme finske interesser er jeg ikke enig i; det er dog norsk eiendom og denne er kjøpt av den finske stat - det er alt norsk eiendom. Vi har et par hundrede mand, som nu er beskjæftiget nede ved Kirkenæs, hvorved en stor del arbeidsledigheten og nødstilstanden er avhjulpet. Vi ser, at der netop i disse dage er holdt møte av direktører her i byen sammen med nødskomiteen. Dette kan bevirke mindre andel av nødsbidraget, fordi sagbruket og A/S Sydvaranger nu kan skaffe beskjæftigelse for mange folk, og det tror jeg, at hr. Bugge er den første til at indrømme er den rigtige og gode vei. Hr. Bugge nævnte, at eiendommene mellem Salmijärvi og Grånseelven kun blev git til forpagtning og ikke til eiendom ved utstedelse av regjeringsskjøte. Dette forhold er riktig. Men naar hr. Bugge ogsaa nævnte, at det maatte rettes og at man skylder paa, at Pasvik skal bli regulert, saa er ikke dette helt ut korrekt. Aarsaken til, at staten i de senere aar har git grundstykker til forpagtning langs Pasvikelven og ikke til eiendom, er den, at man ikke mindst av hensyn til de forhandlinger, som nu føres med Finland, vilde gardere sig mot, at den norske stat efterpaa skulde bringes i vanskeligheter av hensyn til gransereguleringen m.v. Der kunde tænkes forhold, som gjorde, at den norske stat trængte forskjellige grænsestrækninger deroppe baade av hensyn til fløtningen, landing for tømmeret - det er mange forhold, som kan gripe ind der, som har gjort, at administrationen har git jordsalgskommissionen i Finmark paalæg om, at den foreløbig kun skal utmaale til forpagtning. Naar forholdet til Finland er i orden, gransereguleringen er vedtat og fløtningsforholdet er ordnet gjennem en overenskomst, saa gaar jeg ogsaa ut fra, at en forandring av dette forhold i Pasvik vil finde sted. Men før det øieblik bør det ikke finde sted.

Naar hr. Bugge saa sterkt understreket, at hr. Nygaardsvolds indtryk var det sterke og det var det rigtige, medens jeg hadde faat mit indtryk av finnerne ved forhandlingsbordet, saa vil jeg jo kun si, at jeg er glad over, at hr. Nygaardsvold har tat ordet og at vi har været enige i det store og hele tat i alt undtagen dette, at hr. Nygaardsvold skrømte os med at si, at kvænerne paa norsk side hadde uttalt noget saadant som, at hvis de hadde været under Finland, saa kunde det været bedre. Det understrekte jeg saa sterkt jeg kunde, at det er der ikke tale om. Alle, som bor paa den norske side, er glad for, at de er norske, og de vil være norske, og det er det, som er en stor tilfredsstillelse. Jeg tror imidlertid at jeg, som nu i 20 aar har levet oppe blandt den befolkning, som har faret over hele Finmarken og som i min sakførerpraksis har hat saa meget med kvænerne at

gjøre - jeg tror, at jeg har et sterkere og kanskje korrekttere og bedre indtrykk av kvænerne, baade av deres gode og daarligere side, end saavel hr. Nygaardsvold som hr. Bugge. Det er faa, som har været saa meget rundt i Finmarken som jeg og kjender dem saa godt som jeg. Naar jeg derfor uttaler mig om finnerne eller som en stor del kalder dem kvænerne, saa tror jeg, jeg gjør det med adskillig kjendskap til forholdene.

Præsidenten: De efterfølgende talere har indtil 3 minutter.

Scheflo: I anledning av hr. Konows forespørsel om, hvem det er som nu regjerer i Rusland, vil jeg si, at der kan jo ikke være tvil om det. De har en regjering, som ikke sitter paa sine taburetter som det borgerlige samfunds, som vakler og som de dratter av saa let. De har ikke det system i regjeringen. Der har de en regjering, som sitter fast, som regjerer saalænge hver enkelt av dem lever og er istand til at fylde sin pligt som statsraad. Hr. Konow trodde jo, at Lenin var en selvhersker. Han døde nu, det er sandt; men han blev fulgt til graven av 1 million mennesker. Skaf mig nogen statsraad i et borgerlig samfund eller en præsident eller en konge eller en keiser, en sultan eller en pave, som kan bli fulgt til graven av 1 million undersaatte! Nei - det er bare selvherskeren i Rusland, det!

Jeg er enig med dem, som tror, at det kanskje kan trække litt ut, nogen uker, førend England anerkjender Rusland. Mac Donald er vistnok en noksaa blaaøiet mand, og jeg kan godt tænke mig, at han har gaatt til verket i den tro, at det hele skulde gaa meget glatt. Mac Donald visste ikke det, han, at det er folk, som staar bak kulisserne, som bestemmer regjeringens politik i de store kapitalistlande. Det er ikke statsraaderne - det er i England i første række "storfinansens", og storfinansens faar ogsaa en mand som Mac Donald til at sprelle. Saa han kommer nok til at maatte bruke nogen uker, før han kan faa sin vilje igjennem. Derimot tror jeg, at Italien er kommet likesaa langt i det spørsmål som Norge, at Italien kanskje blir det land, som først anerkjender Rusland. I Italien vil nemlig storfinansens og storkapitalen ta det skritt; derfor vil ogsaa Mussolini gjøre det. Her i Norge er der sterke krefter innen forretningsstanden som ønsker at forholdet til Russland skal bli bragt i orden. Og det er vel ikke nogen forkleinelse likeoverfor høire og høires regjering aa si, at det er disse ønsker innen forretningsstanden som gjør at høireregjeringen nu staar i færd med aa anerkjende Russland; det er ikke for kommunistenes skyld, og det er ikke for fiskernes skyld - ikke i første rekke iallfall; men det er av hensyn til de herrer industrimagnater og store forretningsfolk, som trenger aa komme i forbindelse med det russiske marked. Nogen kooperasjon mellem venstre og oss i denne sak er der naturligvis ikke tale om, og jeg visste ikke at man kunde begynne aa snakke om finansdebatt i denne forbindelse. Jeg synes at for ethvert forstandig menneske i Norge maa det nu begynne aa staa klart, at Norge ikke har nogen grunn lenger til aa vente med aa anerkjende Russland.

Hvis hr. Konow føler virkelig trang til aa vite hvem som regjerer i Russland, innbyr jeg ham herved til aa bli med til Moskva; jeg skal reise dit i løpet av vaaren. Hr. Konow vil bli overbevist om, at det er duelige, behagelige og i det hele tatt brukbare mennesker som nu hersker i Russland - i motsetning til før.

Nygaardsvold: Jeg er glad for at den ærede representant Hagb. Lund har gitt mig rett i det jeg sa første gang jeg hadde ordet. Visstnok forsøkte hr. Lund ved en del diplomatiske vendinger aa gi det skinn av at det jeg har sagt var overdrevet, og at det inntrykk jeg har faatt kun var bygget paa en flyktig visit der oppe. Det er ganske riktig; jeg har ikke det grundige kjennskap til Finnmark som hr. Lund naturligvis maa ha. Men naar jeg tok ordet i anledning av dette spørsmaal, var det for aa si nogen enkelte ord angaaende forholdene slik som jeg saa dem da jeg var der oppe og slik som innbyggerne der oppe forklarte dem for oss, og fordi de ba oss om aa bære deres sak frem her. Jeg er derfor glad at hr. Lund har erklært sig enig i det jeg sa; han var enig i at fløtningen maa søkes ordnet, og han var ogsaa enig i at der maa søkes bygget en vei for kolonistene der, ennskjønt han satte den i tredje rekke; jeg setter den i første rekke efter det kjennskap jeg har til befolkningen der, og jeg tror det stemmer med befolkningens ønske, at den blir satt i første rekke, det var iallfall det krav de reiste som vi snakket med. Hr. Lund forsøkte aa forklare, hvorfor det private selskap faar fløte sitt tømmer og den norske stat ikke. Jeg er opmerksom paa at det er et privat selskap og visstnok med norsk kapital. Men paa samme tid er vel ogsaa hr. Lund opmerksom paa, at Finnland faar fløtet sitt tømmer; det er Finnlands skoger hvorfra der blir fløtet, mens Norge ikke faar fløtet sitt tømmer. Det er dette misforhold som har oprørt mig i sterk grad. Og en ting til: vi maa ogsaa være opmerksom paa, at det er den norske stat som har bekostet alle fløtningsforanstaltninger i Pasvikelven, alle bomanordninger, alle prammer og alt sammen; den norske stat faar ikke bruke dem; den finske stat bruker dem indirekte. Hr. Lund beklaget sig over den finske utenrikspolitikk og beklaget sig over hvor steile man der har vist sig likeoverfor de norske krav. Jeg kan være enig med ham i det. Men jeg vil ogsaa faa lov til aa si, at det kan hende at enkelte nu begynner aa forstaa, at Finnland ikke var et saa godt papir som det saa ut til at vi trodde for en del aar tilbake. Det var likesom man skulde gjøre alt mulig for aa tekkes Finnland. Jeg hadde det inntrykk at det var fordi i Finnland var reaksjonen i større renkultur enn i noget annet land i Europa, og derfor gjaldt det aa skryte op Finnland og forsøke aa tekkes det paa alle maater. Nu faar vi takken; vi faar takken paa det vis at vi blir hindret i alle mulige forhold. Og at der ogsaa blir lagt hindringer i veien for vaare kolonister og de norske innbyggere der oppe, er jeg overbevist om.

Utenriksminister Michelet: Faar jeg lov til aa si til hr. Scheflo, at naar jeg personlig interesserer mig for det

russiske spørsmål paa den maate som jeg her har lagt frem, saa er det saa visst ikke for aa tekkes den norske storkapital; jeg har ikke ide om hvor den norske storkapital overhodet staar i det spørsmål; der har ingen henvendelse været gjort, hverken til utenriksdepartementet eller mig bekjent til nogen annen av regjeringen. Skulde jeg gi uttrykk for, hvorledes jeg personlig nærmest tror at vaare store næringsdrivende paa industriens, handelens og bankvesenets omraade staar til spørsmålet, saa er det virkelig det, at de ser paa det med megen skepsis. Man snakker om vanskeligheter og det som man har aa kjempe med, og jeg har rent ut sagt inntrykk av, at nogen av de største vanskeligheter kan komme fra det hold. Hr. Nygaardsvold talte om fløtningen i Pasvikelven, og han stillet sammenligninger mellem finsk fløtning og norsk fløtning. Sammenligningen halter. Der er ikke aapnet Finnland nogen almen adgang til aa fløte i Pasvikelven; der er kun gitt adgang til en ganske begrenset fløtning til et norsk selskap, en norsk fabrikk, som er interessert i saken. De norske og de finske interesser faller paa dette punkt sammen, og derfor har de kunnet møtes i dette ene punkt. Men Finnland har ikke adgang til aa fløte annet enn det som disse folk har kjøpt til foredling der oppe. Og naar regjeringen i samforstaaelse med den norske delegasjon i Finnmarkspørsmålet har gaatt med paa denne fløtning, saa er det ikke bare av hensyn til de norske penger som ligger i anleggene, men ogsaa fordi det skaper liv, rørelse og omsetning der oppe i Finnmark - en omsetning som vi hilser med glede. Nu, det ser jo ut, efter det som foreligger her, som om man ogsaa skal kunne komme til en almindelig forstaaelse med hensyn til fløtningen i Pasvikelv, og er man kommet til forstaaelse om de store punkter, skulde det jo være underlig, om man ikke ogsaa skulde komme til enighet om detaljene. Hvorvidt en saadan enighet kan komme for sent til at der kan skje nogen større fløtning der oppe iaar, tør jeg ikke uttale mig om; i hvert fall kan man vel ikke absolutt anse det for utelukket, at der kan komme til aa foretas nogen fløtning fra norsk side i den kommende fløtningsperiode.

Alvestad: Jeg er glad for den ærede Grønlandsdelegasjons formanns meddelelse paa mitt spørsmål angaaende Vest-Grønland; men jeg vil si, at jeg trodde ikke det behøvet aa være nødvendig for ham aa sette de rent private raadgivere, de to representanter fra en privat forening, som kom fra Aalesund, i det latterlighetens skjær, som de tilsynelatende fikk her, for disse folk maa man sette et annet maal paa enn de officielle forhandlere som landet har valgt. De kom nærmest som private folk, det var et privat tiltak og maa bedømmes ut fra det. Iallfall har jeg den tro, at den ene av dem, som kom her ned, kunde tilføre delegasjonen opplysninger om de grønlandske forhold, som faa andre nordmenn kan; paa grunn av sin aarelange deltagelse i ekspedisjoner der oppe, hadde han iallfall et indgaaende kjennskap til Grønland.³

---

³ Alvestads spørsmål til Mowinckel, med svar og etterfølgende meningsutveksling ble trykt i hemmelig Dokument (1924).

Joh. Ludw. Mowinckel: Det maa være en misforstaaelse, naar hr. Alvestad trodde, jeg vilde sette disse folk i et latterlig skjær. Det var den maate hvorpaa deres misjon blev omtalt officielt baade i den Aalesundske og den øvrige norske presse som jeg synes var litt latterlig i betragtning av den maate hvorpaa disse folk optraadte.

Presidenten: Presidenten vil foreslaa at intet av det som her er foregaatt blir aa offentliggjøre, men at det blir meddelt pressen, at utenriksministeren har gitt Stortinget en oversigt over en del utenrikske spørsmål, hvilket foranlediget en del debat, - at det er det hele som tilflyter pressen. Ingen har uttalt sig herimot, og saadan vil der bli fremgaatt.

Derefter oplestes protokollen uten aa foranledige nogen bemerkning.

Møtet hevet kl. 13.55.